

Olav Rosså Eie

Den (de)moraliserende velferdsstaten og tillit

En kvantitativ studie om oppfatningene av
sosiale ytelsers negative moralske konsekvenser i
Europa og effekten av mellommenneskelig tillit

Masteroppgave i Sosiologi

Veileder: Arild Blekesaune

Juni 2022

Olav Rosså Eie

Den (de)moraliserende velferdsstaten og tillit

En kvantitativ studie om oppfatningene av sosiale ytelsers negative moralske konsekvenser i Europa og effekten av mellommenneskelig tillit

Masteroppgave i Sosiologi
Veileder: Arild Blekesaune
Juni 2022

Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet
Fakultet for samfunns- og utdanningsvitenskap
Institutt for sosiologi og statsvitenskap

Kunnskap for en bedre verden

Sammendrag

Denne oppgaven er en kvantitativ studie som ser på hvordan holdninger til velferdsstatens negative moralske konsekvenser fordeler seg blant den europeiske befolkningen, på tvers av sosiale klasseskiller, landegrenser og velferdsregimer. Den tar også en nærmere titt på effekten av generalisert tillit på disse holdningene. De moralske konsekvensene som er objekt for analysen, er om sosiale ytelser gjør folk late og om sosiale ytelser gjør folk mindre omsorgsfulle. Analysemetoden som blir brukt er lineær flernivåanalyse, hvor variabler er inkludert på individnivå og landsnivå.

Datagrunnlaget for oppgaven stammer fra runde 4 og 8 av European Social Survey utført i 2008 og 2016. Fra dette settet bruker jeg data fra 18 land i Europa; Belgia, Sveits, Tsjekia, Tyskland, Estland, Spania, Finland, Frankrike, Storbritannia, Ungarn, Irland, Nederland, Norge, Polen, Portugal, Russland, Sverige og Slovenia. Totalt antall observasjoner er 69 481.

Resultatene viser at de negative forestillingene ikke fordeler seg like ryddig inn i sosiale klasser som mange andre velferdsholdninger. Egeninteresse viste en blandet effekt. En høyere inntekt viste til mer negative holdninger, og det samme med lønnsmottakere kontra mottakere av sosial støtte. Utdanning hadde en motsatt effekt, ved at høyere utdanning førte til mindre negative forestillinger. Forskjeller mellom Ferreras (1996) velferdsregimer ble også observert. De skandinaviske og østeuropeiske regimene hadde minst negative forestillinger om sosiale ytelsers moralske konsekvenser, etterfulgt av Bismarckregimet, det sørlige regimet, og til slutt det anglosaksiske regimet. Generell tillit hadde en negativ korrelasjon med de negative holdningene. Effekten varierer dog på bakgrunn av et individs inntekt, politiske affiliasjon, og velferdsregime. Tillit har større effekt for rike individer, høyrevridde individer og for individer i et skandinavisk velferdsregime.

Abstract

This paper is a quantitative study looking at the attitudes towards the negative moral consequences and how they vary in the European population, across social divides, country borders and welfare regimes. The effect of generalized trust on these negative attitudes is of special interest. The moral consequences in question are whether social benefits make you lazy and make people less willing to care for one another. This is studied using linear multilevel modelling, and both variables on the individual level and on the national level are used.

The data used for this paper are from wave 4 and 8 of the European Social Survey, which was carried out in 2008 and 2016. This includes data from 18 countries in Europe: Belgium, Switzerland, Czech Republic, Germany, Estonia, Spain, Finland, France, Great Britain, Hungary, Ireland, Netherlands, Norway, Poland, Portugal, Russia, Sweden, and Slovenia. The total amount of observations is 69 481.

The results show that the negative view about the moral consequences don't necessarily follow the same patterns as most other welfare attitudes. Self-interest had a mixed effect on the negative attitudes. High income was positively correlated with the perceived moral consequences of social benefits, as was individuals whose main source of income came from salaries in contrast to individuals whose main source of income was from social benefits. Education on the other hand, reduces the perception of these moral consequences. Differences between the welfare regimes as presented by Ferrera (1996) were also identified. The Scandinavian and East-European regimes scored lowest on the negative attitudes, followed by the Bismarck regimes, southern regimes, and finally the Anglo-Saxon regimes. Generalized trust reduced the negative perception of social benefits. This effect is mediated by self-interest, ideology, and welfare regime. The effect of generalized trust is higher among individuals who are comfortable on present income, who are right-wing, and lives in a Scandinavian welfare regime.

Forord

Jeg hadde gruet meg lenge til å måtte begynne med masteroppgaven. Tanken på å måtte skrive oppimot 100 sider virket stressende, kjedelig og ikke minst umulig. Heldigvis så var det nettopp dette semesteret hvor jeg endelig, etter å ha forsøkt hvert bidige semester, benyttet meg av en annen studieteknikk enn skippertaket. Ved å jobbe jevnt med oppgaven, uten stress som den eneste motivatoren, ble det mulig å kose seg litt med prosessen. Samtidig var dette noe jeg ikke hadde mye trening i, og jeg ble lenge værende i tåkeheimen, hvor arbeidstimene hoper seg opp, uten resultater å vise til. På tross av dette var hele opplevelsen en svært positiv overraskelse, som jeg er glad jeg ikke er foruten.

Jeg vil takke min veileder Arild Blekesaune for veiledning gjennom hele masterprosessen. Spesielt takknemlig er jeg for at du holdt deg optimistisk hele veien, og for at du fikk ledet meg inn på riktig spor til slutt. Håper du får realisert drømmen om å konvertere NTNUs sosiologistudenter over til den kvantitative siden!

Jeg vil takke min mor og far, som enda spanderer flyturer hjem til gutten sin på 28 år, og alltid har barnerommet mitt klart til overnatting. Jeg ønsker også å takke kollektivet mitt, som har sørget for en veldig gøy og aktiv livsstil i Trondheim. En siste takk til økonomigjengen på Samfundet for å ha bidratt til å gjøre siste halvdel av studiet ukarakteristisk sosialt og lærerikt.

Innholdsfortegnelse

Liste over figurer.....	X
Liste over tabeller	X
1.0 Innledning	1
1.1 Oppgavens disposisjon	1
2.0 Bakgrunn: Den avhengighetsskapende velferdsstaten	2
3.0 Tidligere forskning	3
4.0 Teoretisk bakgrunn	5
4.1 Egeninteresse	5
4.2 Ideologi.....	6
4.3 Sosial kapital og tillit.....	7
4.4 Velferdsregime	10
5.0 Metode	12
5.1 Datasett	12
5.2 Flernivåanalyse	13
5.3 Avhengig variabel	15
5.4 Uavhengige variabler	16
5.5 Variabler på landsnivå	19
5.6 Vekting	20
5.7 ASA om signifikansnivåer.....	21
6.0 Resultat.....	22
6.1 Effekter på individnivå.....	26
6.2 Effekter på landsnivå	27
6.3 Samspillseffekter	28
7.0 Diskusjon	33
7.1 Generell tillit	33
7.2 Egeninteresse	34
7.3 Politisk ideologi	35
7.4 Velferdsregime	36
8.0 Konklusjon.....	37
9.0 Videre forskning	39
Referanser	40
Vedlegg	44

Liste over figurer

Figur 1. Graf over landsgjennomsnitt for negative holdninger rangert etter verdi	22
Figur 2. Graf som visualiserer samspillseffekten mellom generell tillit og politisk venstre/høyre	30
Figur 3. Samspillet mellom generell tillit og hvorvidt nåværende inntekt strekker til ...	31
Figur 4. Samspillet mellom generell tillit med det skandinaviske og sørlige velferdsregimet.....	32
Figur 5. Samspill mellom generell tillit og velferdsregimer	3

Liste over tabeller

Tabell 1. Beskrivende statistikk for variabler som inngår i avhengig variabel	16
Tabell 2. Kategorisering av land i velferdsregimer	19
Tabell 3. Beskrivende statistikk for variabler i oppgaven	20
Tabell 4. Flernivåmodeller av negative holdninger til sosiale ytelser.....	24
Tabell 5. Flernivåmodell med samspillsledd	29
Tabell 6. Histogram med normalfordelte residualer	1
Tabell 7. Komplette flernivåmodell med samspill	2

1.0 Innledning

Denne oppgaven ser på hva som påvirker individers forestillinger om at sosiale ytelser påfører individer moralsk skade gjennom å gjøre dem mer late og mindre omsorgsfulle. Effekten av generell tillit får ekstra oppmerksomhet. Hypotesen er at generell tillit vil ha en dempende effekt på disse holdningene gjennom at høyere tillit til den generaliserte andre vil minske bekymringer knyttet til bevisst misbruk av sosiale ytelser, samt at det medfører en antagelse om at individers moralske motstandsdyktighet er høy nok til å motstå disse konsekvensene.

Forskning angående velferdsholdninger fokuserer sjeldent på individers forståelse av de negative sidene ved velferdsstaten, men heller på konkrete tiltak med definerte målgrupper. Når mer overordnede vurderinger av velferdsstaten er analysert, er dette som oftest om de oppfattede positive konsekvensene av velferdsstaten, eller bredden og graden av redistribusjon som er foretrukket. Holdninger til velferdsstaten er ikke endimensjonal i sin natur. Van Oorschot (2012) finner at positive og negative forestillinger av velferdsstatens konsekvenser ikke er motsetninger, men heller at disse beveger seg i tandem. Nasjoner som har et høyt gjennomsnitt av positive velferdsforestillinger, er også innehavere av et høyt gjennomsnitt av negative velferdsforestillinger. Dette indikerer at velferdsholdninger er mer sammensatt enn det som tidligere har blitt antatt. Det er like viktig å se på befolkningens bekymringer angående velferdsstaten som de oppfattede positive sidene.

Det er viktig for de politiske beslutningstakerne å vite hvilke spesifikke tiltak stemmene vil stille seg bak og hvor aggressiv sosialpolitikk som ønskes. Men som ble utforsket av Oorschot (2012), så kommer positive holdninger hånd i hånd med de negative. Mer kunnskap om hvordan de ulike negative holdningene fordeler seg blant befolkningen og hvilke mekanismer som produserer dem vil derfor være viktig for å få en mer legitimert velferdsstat.

Ved å benytte meg av European Social Survey runde 4 (2008) og 8 (2016) som tilbyr er mangfold av variabler for å utforske velferdsholdninger, håper jeg å få mer innsikt i hva som påvirker disse negative forestillingene av sosiale ytelser. Jeg vil undersøke hvordan negative stereotypier av sosiale ytelser effekt på individers moral varierer mellom land og velferdsregimer, samt å se på hvordan demografiske og sosiale skillelinjer som alder, kjønn, utdanning og inntekt påvirker disse negative holdningene. Deretter rettes lyskasteren mot generalisert tillit og sosial kapital, og deres effekt på de samme variablene. Generalisert tillit forventes ikke å ha lik effekt for alle individer. Voicu og Voicu (2011) mistenker at effekten av egeninteresse vil påvirke hvordan generell tillit samhandler med velferdsholdninger. Andre ser på muligheten til at tillit vil ha ulik effekt i ulike velferdsregimer (van Oorschot et al., 2012).

1.1 Oppgavens disposisjon

Oppgaven består av ni seksjoner. I neste seksjon venter en liten introduksjon om opprinnelsen til de negative forestillingene angående sosiale ytelser. Deretter, i tredje seksjon, introduseres leseren til tidligere forskning på velferdsholdninger, generell tillit, og negative velferdsholdninger. Fjerde seksjon vil ta for seg de sentrale teoriene som har fått bred empirisk støtte i feltet, samt å utbrodere om sosial kapital og tillit, og til slutt Esping-Andersens klassiske bidrag i velferdsregimene. Dette vil danne grunnlaget for valg gjort i femte seksjon. Denne delen vil gi innsikt i valg av datasett, variabler og

metode som blir brukt i analysedelen som etterfølger, hvor det blir presentert modeller og grafer for å kommunisere resultatet av analysen. Den syvende seksjonen vil koble resultatene fra foregående seksjon til teori og tidligere forskning. Seksjon åtte er konklusjonen hvor de viktigste funnene blir samlet. Siste seksjon gir forslag til videre studier på temaene som har blitt tatt opp.

2.0 Bakgrunn: Den avhengighetsskapende velferdsstaten

Velferdsstaten har mottatt kritikk fra flere fronter og på flere grunnlag siden Roosevelt etablerte den amerikanske velferdsstaten på 1930 tallet ved iverksettelsen av «The New Deal». Kritikk på økonomisk grunnlag er et fremtredende og konstant fenomen. Det er bekymringer angående de store kostnadene knyttet til driften, som må finansieres gjennom skatteleggelse av oss alle. Eldrebølgen her i Norge er et eksempel på en økonomisk trussel hvor de store pensjonene som må utbetales til en stadig eldre befolkning, og offentlige utgifter vil øke mer enn offentlige inntekter på bakgrunn av dette, som vil forandre et større inndekningsbehov (Regjeringen, 2021). Folk frykter at velferdsstaten vil fortsette å utvide seg og som vil kreve mer og mer skattepenger for å finansieres, og at dette ikke kan opprettholdes. Tilhengere av økonomisk liberalisme argumenterer for at velferdsstaten, og staten generelt, forstyrrer markedet og begrenser økonomisk vekst, og hindrer den «usynlige hånd» fra å regulere markedet.

Kritikk knyttet til utlevering og kvalifisering til sosiale ytelser får også oppmerksomhet. Noen mener at ytelsene er for lett tilgjengelige og at systemet kan, og blir, utnyttet. Individuer som ikke har krav på støtte får utbetalt støtte, og derfor krever strengere tilsyn. Det motsatte blir også kritisert, ved at det er for mye etterforskning inn i støttemottakere, spesielt sett i lys av digitalisering og overvåking (Bielefeld et al., 2021).

Kritikken som undersøkes i denne oppgaven, er at velferdsstaten og sosiale ytelser endrer oppførselen til de som mottar støtte. En av funksjonene til velferdsstaten er å være et sikkerhetsnett for de risikoene og problemene som naturlig oppstår gjennom livet. Dette nettet demper fallet hvis du skulle bli syk, er offer for en ulykke som forhindrer deg fra å fortsette å jobbe, når du mister jobben, når du får barn, når du blir gammel, eller hvis du rett og slett ikke klarer å tjene nok penger til å klare deg. Argumentet er at sosial støtte, spesielt hvis den oppfattes som generøs og lett tilgjengelig, produserer insentiver for individer for å bli late. Ved å gi den sosial støtte ved for eksempel arbeidsledighet, så har ikke individer «kjeppen», som i dette tilfellet er tap av inntekt, til å motivere dem til å returnere til arbeidsmarkedet. Dette synspunktet kan oftest observeres i liberale stater som USA og Storbritannia, og er en av grunnene til at nettopp disse landene har mindre generøse ytelser og strengere behovsprøving (O'Connor, 2001).

Charles Murrays bok «Losing Ground» (1984) var en bidragsyter i å popularisere argumentene rundt dysfunksjonaliteten til ulike velferdsordninger. Med boka prøver han å forklare hvorfor de velferdsordningene ikke presterte å forhindre fattigdom og arbeidsledighet i USA, og senere Storbritannia. Han forklarer at disse ordningene produserte en underklasse som var ble avhengige av sosiale ytelser, og som ikke hadde insentiver til å finne jobb på bakgrunn av at de fikk det de trengte gjennom støtten. De havnet i velferdsfellen. Barn som vokste opp med foreldre i velferdsfellen internaliserte foreldrenes holdninger, og dermed ble neste generasjon av velferdsavhengige skapt. Murray gikk så langt i å hevde at det lagde insentiver for fedre å ikke ta ansvar for barn,

og for at kvinner skulle bli alenemødre, slik at de kunne kvalifisere for diverse sosiale ytelser. De forsøkte å få sosial støtte heller enn å forsøke å finne arbeid.

Denne avhengigheten av staten og tilsynelatende motvilje til å finne arbeid, har produsert en forestilling om at sosiale ytelser gjør folk late. I norske medier blir det ofte eksemplifisert ved situasjoner hvor individer gjerne vil jobbe mer, men at de vil tape inntekt på grunn av ulike inntektsgrenser som påvirker mengden støtte en mottar (Dinh, 2021; Haugan, 2021; Helgheim, 2020; Hessen, 2021; Hoaas, 2008). Sosialhjelp, permitteringsgodter, uføretrygd, studentlån og dagpenger er noen eksempler på sosiale ytelser hvor det kan oppstå tilfeller hvor mottakere kan tape penger hvis de finner jobb eller jobber mer. Dette produserer insentiver for å ikke prøve å komme seg i jobb når en har kvalifisert til sosial støtte. Gjennom dette gjør sosiale ytelser folk late. Det reduserer arbeidsmoralen. En annen stereotypi er at velferdsstaten fører til at individer er mindre villige til å ta vare på hverandre. Ved at velferdsstaten tar på seg ansvaret for å passe på de som trenger det, er det ikke lenger behov for at venner og familie tar ansvaret. Ved å «frata» dem dette ansvaret, bidrar dette til å skape et samfunn av mer egoistiske innbyggere som verken har interesse eller grunn til å hjelpe hverandre.

Hvis individer innehar slik kritikk og slike bekymringer knyttet til velferdsstaten vil det utvilsomt påvirke deres støtte overfor en utvidet velferdsstat og velferdsstaten generelt. Den er moralsk ødeleggende. Den produserer latsabber og egoister. Manglende tillit til at folk er ærlige og redelige kan ha en effekt på slike holdninger. Folk som ikke er redelige og av lavere moralsk karakter vil utnytte statens støtteapparat, og leve på støtten de mottar uten å gjøre noe for å betale tilbake. Ærlige og redelige individer vil bare benytte seg av sikkerhetsnettet hvis de trenger det, og returnere til arbeidsmarkedet når de har mulighet til det. Det samme gjelder for bekymringen rundt omsorg for venner og familie, hvor en høy vurdering av folks moralske karakter vil minske frykten for degenerering av mellommenneskelig omsorg.

3.0 Tidligere forskning

Akademisk interesse i tillit har skutt fart siden 1990 da det ikke ble referert til sosial kapital i «Social Science Citation Index», til 2006 hvor antallet referanser har steget til over 400 (Field, 2008, s. 4-5). Innflytelsesrike verk av blant andre Putnam (2000), Uslaner (2002) og Coleman (1988) har bidratt stort med å få tillit på agendaen. Koblingen mellom tillit og velferdsholdninger er ofte observert, men på tross av dette overaskende lite utforsket. Langt mindre undersøkt enn dette igjen er studier som har negative velferdsholdninger i sentrum. I denne seksjonen vil noen sentrale bidrag fra de relevante feltene bli presentert.

Kouvo et al. (2012) undersøkte 1) hvordan ulike velferdsytelser henger sammen med generalisert tillit, 2) om kvaliteten på ytelsene henger sammen med generalisert tillit, 3), og hvilke velferdsholdninger som best forklarer det nordiske regimets høye generaliserte tillit. De finner at mer erfart behovsprøving går hånd i hånd med lav generalisert tillit, og at universelle ytelser henger sammen med høy tillit. Gjennom å ha velferdsordninger som hele befolkningen har tilgang til, skaper det sterkere insentiver for alle til å stille seg bak velferdsstaten. Alle får, og alle gir. Kvaliteten og generøsiteten til ytelsene var også knyttet til høyere tillit. I regimer med mindre behovsprøving, som også er hvor skattenivået er høyest, ble inntektsskatten oppfattet som mer upartisk, og dette har vist å øke generell tillit. Skatt er et av de viktigste redskapene for å motarbeide ulikhet, som

er en velkjent faktor for å redusere tillit. Dette går en lang vei i å forklare det nordiske regimets høye generaliserte tillit.

Voicu og Voicu (2011) så på effekten av sosialkapitalens manifestasjoner, tillit, uformell sosial aktivitet og å være aktiv i frivillige organisasjoner, på holdninger angående foretrukket omfang av velferdsstaten. Forfatterne benyttet seg av den tredje European/Worlds Values Survey med data fra 32 europeiske land. Resultatet av dette, noe overraskende, er at de som møter venner og som har høyere tillit er mer villige til kutt i sosiale ytelser. Medlemskap i frivillige organisasjoner viste imidlertid å ha en motsatt effekt, ved at de er mer motvillige til å kutte ned på sosiale ytelser. De forklarer dette med at et mer aktivt sosialt liv og høyere tillit fører til at folk er mer trygge, og derfor ikke ser det samme behovet for de sosiale ytelsene da de kan få hjelp gjennom sine sosiale nettverk. Medlemmer av frivillige organisasjoner på den andre siden utvikler et mer inkluderende syn på velferdsstaten, men det blir ikke spesifisert hvilke mekanismer som fører til dette. Forfatterne er usikre på om de samme tendensene gjelder for mer konkrete tiltak og konkrete målgrupper for de sosiale ytelsene. De kommenterer at generalisert tillit sannsynligvis vil ha en positiv effekt dersom det er snakk om mer konkrete tiltak gjennom en lavere mistanke om misbruk av ytelser.

Daniele og Geys (2015) artikkel om interpersonal tillit og velferdsholdninger kommer nærmere det som blir analysert i denne oppgaven. De finner at interpersonal tillit, målt med variabelen «folk flest er til å stole på» viser en positiv korrelasjon med å øke skattenivået for å bidra til et utvidet sosialt sikkerhetsnett. De tilskriver deler av denne korrelasjonen med at høyere tillit minimerer skepsis rundt misbruk og avhengighet til staten, som medfølger at de sosiale ytelsene hjelper de som faktisk trenger det. De sjekker dette ved å inkludere variabler som måler nettopp misbruk av ordninger og som reduserer korrelasjonsstyrken til tillit, og derfor indikerer at deler av effekten på avhengig variabel kan forklares gjennom dette. De observerte også at det var mye heterogenitet i sammenhengen mellom tillit og velferdsholdninger. Denne observasjonen anbefaler forfatterne at videre forskning burde se nøyere på, da det var utenfor artikkelens omfang. Ved å analysere negative stereotyper til velferdsstaten i denne oppgaven håper jeg å få mer innsikt i hvordan dette foregår.

Heikki Ervasti (2012) undersøkte hvem som hater velferdsstaten, ved å se på kritikk på flere ulike aspekter av den. Hvorvidt støtten var for høy, for lav, lett å misbruke, økonomisk belastende, eller moralsk ødeleggende. Han benyttet seg av data fra den fjerde runden av European Social Survey, med data fra 29 ulike land. Han finner at det er betydelige forskjeller mellom land, men at det ikke fordeles klart i de tradisjonelle velferdsregimene. På individnivå fant han ingen effekt av klasseskille ved bruk av Erikson og Goldthorpes (1979) klassifiseringskjema. Effekten av utdanning viste seg å ha en negativ effekt på kritiske holdninger, på tross av at individer av høy sosioøkonomisk status ofte fører til mer skepsis overfor velferdsstaten. Variabler som har en negativ effekt på positive velferdsholdninger, har ikke nødvendig en positiv effekt på negative holdninger. Dette tyder på at velferdsholdninger er komplekse, og at positive og negative holdninger kan eksistere om hverandre. En kan være imot en utvidelse av velferdsstaten på bakgrunn av egeninteresse, men likevel se at velferdsstaten gjør en viktig og god jobb. Ervasti fant også at økt økonomisk ulikhet målt med GINI-indeksen hadde en sammenheng med reduserte negative holdninger.

Van Oorschot et al. (2012) undersøkte populære oppfatninger, både positive og negative, av velferdsstatens konsekvenser. De utførte en flernivåanalyse som inkluderte

25 europeiske land ved å bruke den fjerde runden av European Social Survey. Forfatterne var interessert i å finne variabler på individnivå og på landsnivå som påvirket disse oppfatningene. Resultatene viser at det er lite variasjon mellom individer fra forskjellige sosioøkonomiske bakgrunner, og at den store majoriteten av holdningene er knyttet til negative forestillinger av velferdsmottakere som at de oppleves som late og ofte får støtte de ikke har rett på. Det er ideene, som ikke er knyttet til spesifikke sosiale strata, som påvirker holdningene. De kontekstuelle forskjellene mellom land virket å utgjøre en større forskjell enn de komposisjonelle effektene når det kom til holdninger til både negative og positive konsekvenser av velferdsstaten. Hvor mye et land brukte på sosiale ytelser økte både negative og positive forestillinger, men de effekten på de positive holdningene var sterkere enn for de negative. Dermed vil legitimeringen av velferdsstaten øke ved mer investering i sosiale ytelser. Forfatterne etterspurte mer forskning inn i hvordan disse holdningene varierer fra land til land, og spesielt hvordan de varierer mellom velferdsregimer.

4.0 Teoretisk bakgrunn

Regjerende teoretiske perspektiv på hva som påvirker velferdsholdninger har lenge vært i hovedsak egeninteresse og ideologi. Også andre perspektiver har blitt brukt, som omhandler mer utformingen av de spesifikke tiltakene, og hvorvidt de kan bli utnyttet ved at personer som ikke er kvalifiserte kan få utbetalt støtte. Denne seksjonen utbroderer litt om egeninteresse- og ideologiperspektivene, og deretter om sosial kapital og tillit. Esping-Andersens (1990) velferdsregimer og Ferreras (1996) revidering og inkludering av en tilleggskategori i den sør-europeiske grupperingen blir også presentert. Dette vil danne grunnlaget for valget av variabler i analysen senere i oppgaven.

4.1 Egeninteresse

Egeninteresseperspektivet bunner i antagelsen om at mennesker er rasjonelle aktører, som tar avgjørelser på bakgrunn av ens mulighet for å fremme egne eller sin gruppes interesser. Disse interessene kan være materielle goder, rettigheter, status, sikkerhet ol. Egeninteresse har vist å ha en betydelig effekt på holdninger rundt politiske tiltak, spesielt rundt velferd og redistribusjon.

Benyttet for å forklare velferdsholdninger, så er individer mer positive til velferdspolitikken hvor de selv er mottakere, kontra politikk hvor de ikke er mottakere eller hvor de er bidragsyttere. Ekstra risikoutsatte grupper vil med samme argument være mer positive til velferdsstaten på generell basis da de har større sjans til å for eksempel miste jobben enn det folk i mindre risikoutsatte posisjoner. Dette bekreftet Hasenfiel og Rafferty (1989) da de fant at individer som tjente på spesifikke tiltak, og som var i mer risikoutsatte posisjoner i arbeidsmarkedet var mer positive til dem. Det samme fant Svallfors (1997) ved å se på ulike grupper ut ifra sosial klasse og status, og Edlund (1999) da han så på yrkesgruppe og inntektsnivå. Ens sosioøkonomiske status kan være en risikofaktor hvor folk fra lavere sosiale strata er mer utsatt for problemer i arbeidslivet i form av arbeidsløshet, skader som fører til uføretilstand, og andre usikkerheter. Derfor har folk fra lavere sosiale strata i gjennomsnitt større interesse og støtte for mer generøse ytelser og en utvidet velferdsstat. Det innebærer også at politikk rettet mot spesifikke grupper, som pensjon, vil ha større støtte fra mottakergruppen, men ikke nødvendigvis fra alle andre grupper som tjener fra andre programmer. En økt redistribusjon av lønninger vil støttes av individer innenfor de lavere inntektsdesilene, men individene innenfor de høyere desilene vil være mer kritiske, da de lavere desilene

blir mottakere av det, mens de høyere desilene vil være bidragsyttere. Generelt sett antas det at folk med sterkere interesser knyttet til sosiale ytelser også er mindre kritiske til dem (Kangas, 1997).

Styrken av egeninteresse på holdninger rund politiske vedtak er omdiskutert. Noen mener at effekten av egeninteresse er sterkt overvurdert, og finner at politisk ståsted og ideologi fjerner mye av forklaringskraften. Weeden (2017) argumenterer at de fleste kritikerne som har foreslått dette har brukt svært smale definisjoner, hvor sentrale variabler som inntekt og utdanning til tider har blitt ekskludert. Effekten av egeninteresse på negative stereotyper til velferdsstaten forventes ikke å være like sterke som med holdninger til mer spesifikke tiltak som har klare økonomiske konsekvenser for spesifikke grupper. Samtidig er det naturlig å forvente at negative stereotyper er mer vanlig blant motstandere av velferdsstaten.

4.2 Ideologi

Den andre sentrale teorien postulerer at holdninger er styrt av ideologi. Individene har en formening om hvor mye innblanding staten skal ha, hvor mye ansvar individer har for seg selv, og hvordan de ulike institusjonene samarbeider. Ideologien går inn på de idealene og verdiene som individer har, som har vist å ha betydelig påvirkning på velferdsholdninger, som også kan gå imot egeninteresse.

Å måle individens verdier og ideologi verdi for verdi er en tungvint og utfordrende. Derfor blir politisk akse ofte brukt som et samlebegrep som fanger opp mange aspekter. Den politiske venstre-høyreaksen har sin opprinnelse fra Frankrike i hvor aristokratene satt til høyre for kongen, og representantene for resten av befolkningen, fra rike handelsmenn til fattige bønder, satt til venstre (Arian & Shamir, 1983). Tradisjonelt sett så har denne distinksjonen vært økonomisk. Høyre side representerer en aksept for ulikhet, frie tøyler for markedet, og konservatisme. Venstre side representerer likhet, markedsintervensjon, og mer toleranse for forandring. I senere tider har begrepet utviklet seg til å inkludere posisjonering i polariserende debatter rundt sosiale problemstillinger som abort, immigrasjon, og sosiale rettigheter. På generell basis så er venstrevridde individer mer i favør for et stort sosialt sikkerhetsnett, høyere skatter, større statsinvolvering, og mer likhet kontra de høyrevridde individene. Høyresiden tror i større grad at fattigdom er et resultat av latskap, og at hver person burde ha ansvar for egen person. Derfor har de ofte negative holdninger til universelle tjenester som statsfinansiert helsetilbud (Pew Research Center, 2017).

Det sier seg selv at en endimensjonal skala som inneholder holdninger og verdier som sprer seg så vidt ikke kan være svært nøyaktig, men denne skalaen har vist seg være en sterk prediktor for politisk handling i befolkninger (Coughlin & Lockhart, 1998). Den brukes også som et kompass for individer, hvor deres oppfattede plassering på den politiske aksene kan styre hvordan de skal stemme, eller hvilket standpunkt de bør ha rundt enkelte saker (Weber & Saris, 2015). Den politiske verden er fylt med informasjon, argumenter og synspunkt, hvor individer ikke har mulighet til å sette seg inn i hver og en sak. Ved å vite hvor en er på den politiske aksene, kan denne brukes til å koordinere seg i saken, og stemme i den retningen som står i stil med individets posisjon på aksene og de underliggende verdiene som har plassert dem der. Sosiale ytelser og velferdsstaten innebærer flere økonomiske aspekter og har en direkte effekt på sosiale utfall. Et individs egen plassering på den politiske aksene forventes derfor å ha en sterk effekt på velferdsholdninger, og trolig på negative stereotyper spesielt (Daniele & Geys, 2015; Ervasti, 2012).

Egeninteresse og ideologi er teoretiske verktøy, og ingen kan med god samvittighet påstå at verken den ene eller andre kan forklare holdningsmønstre fullt og helt, selv med helhetlig og perfekt operasjonalisering av konseptene. Dette er bare to kvalitativt forskjellige, ofte komplementære, forklaringsrammer som har funnet bred empirisk støtte. Mennesker er verken rene *homo-økonomicus* eller *homo-sosiologicus*, men *homo-socio-økonomicus* (Kangas, 1997). Vi er en blanding av rasjonelle kalkulerende egoister, og moralske, normstyrte samfunnsmedlemmer med høye idealer.

4.3 Sosial kapital og tillit

Tillit blir ofte omtalt i sammenheng med, som bestanddel av, eller som et produkt av sosial kapital. Det er derfor hensiktsmessig å gi innsikt i sosial kapital og hva tungvektene Bourdieu (1985), Coleman (1988) og Putnam (1993) har å si.

Bourdieu er den som teoretiserer tidligst rundt sosial kapital som konsept. Bourdieus forskning omhandlet i stor grad klassehierarkiet og prosesser som reproducerer dette. Ulikhet var for han et produkt av produksjon og reproduksjon av kapital. Kapital i hans øyne kom i flere former, nemlig kulturell kapital, sosial kapital og den mer tradisjonelle økonomisk kapital. Det var økonomisk kapital hadde mest innflytelse på klassehierarkiet, men det var kulturell kapital som sto i fokus hos Bourdieu, som gir mening med tanke på hans interesse i skoleprestasjoner. Den kulturelle kapitalen ble brukt til å forklare mye av variasjonen i skoleprestasjoner man identifiserte mellom barn fra ulike sosiale klasser. Den kulturelle kapitalen var den mest innflytelsesrike kapitalen for rigiditeten i klassesystemet ifølge Bourdieu, da denne kapitalen ikke skattes gjennom arv slik økonomisk kapital ofte pliktes å gjøre. Sosial kapital ble definert som et individs evne til å rekruttere økonomisk og kulturell kapital fra de gruppene de er medlemmer av. En kan ikke videreføre den kulturelle kapitalen til neste generasjon uten noe form for sosial kapital til å fasilitere overføringen. Dermed var denne kapitalen også viktig for å føre videre kapitalen til neste generasjon. Sosial kapital var ikke et stort fokus for Bourdieu, men heller et konsept som supplerte og var en dimensjon av kulturell kapital (Field, 2008, s. 16-18). Tillit ble heller ikke nevnt eksplisitt, men var til tider implisitt i hans utredninger om sosial kapital.

James Coleman (1988) er en annen klassiker innenfor sosial kapital, og har hatt en større innflytelse for senere forskning på feltet (Field, 2008, s. 23). For Coleman så var sosial kapital mer i sentrum for forskningen. Fra et rasjonell aktør-perspektiv som blir brukt i økonomisk teori, forsøker han å koble den atomistiske forståelsen av individer som preger denne retningen til det sosiale med hjelp av sosial kapital (Coleman, 1988). Han viser dette ved å henvise til sosial kapital i familien, som viser seg å ha en effekt på elevers fullføringsevne i skolen, hvor en økt tilstedeværelse og fokus av foreldre mot barna reduserer frekvensen av frafall fra utdanningen. Dette gjelder også i familier med lav humankapital i form av mindre utdanning. Coleman omtalte sosial kapital hovedsakelig som en ressurs for større eller mindre grupper. En viktig forutsetning for produksjon av høy sosial kapital var at det sosiale systemet var lukket i den forstand at medlemmene var bundet til det sosiale miljøet, og dermed ikke har mulighet til å unnsnippe eventuelle sanksjoner. For at normer og sanksjoner skal være effektive, må individer være ankret til gruppen, og ikke ha muligheten til å stikke av med fruktene muliggjort av den sosiale kapitalen. Han gir noen eksempler på hva disse fruktene kan være. En av disse er en gruppe jødiske diamantforhandlere i New York som har sterke bånd gjennom identitet, bosted og yrke. Denne lukkede gruppen preges av høy tillit, og muliggjør oppbevaring, vurdering og bytting av verdifulle edelsteiner, uten de betydelige transaksjonskostnadene dette vanligvis medfører. Tilliten som hadde blitt bygget opp

hos diamantforhandlerne kom ifølge Coleman fra effektiviteten av normene og sanksjonene på bakgrunn av de sterke båndene knyttet til religiøsitet, familie og tilhørighet. Sosial kapital, i likhet med fysisk- og humankapital, øker produktiviteten og muliggjør handling og produktivitet som ikke er mulig i dens fravær. Noe som skiller det ut fra de andre er at det ikke eksisterer i den fysiske verdenen eller inni individet, men i relasjonene mellom individene. Tillit, troverdighet og gjensidighet eksisterer ikke i individer, men i de sosiale båndene mellom dem. Tillit er basert på forventninger produsert i samhandling med andre (Castiglione et al., 2008, s. 628).

Putnams forståelse av sosial kapital inneholder, delvis inspirert av Coleman, sosial tillit, normer og nettverk. For Putnam er utbredt medlemskap i ulike frivillige organisasjoner som sportsorganisasjoner, kulturorganisasjoner, og interesseorganisasjoner en kilde til tillit, og som gjennom en selvforsterkende prosess bygger opp gjensidighetsnormer. Dermed var tillit et resultat av sosial kapital, samtidig som det også er en del av det. Han definerte sosial kapital som «...referring to connections among individuals – social networks and the norms of reciprocity and trustworthiness that arise from them» (Putnam, 2000, s. 19). Sosial kapital er noe som tilhørte individer og grupper, men samtidig er denne sosiale kapitalen en stor ressurs for nasjoner slik forskjellene mellom Nord- og Sør-Italia eksemplifiserer (Putnam et al., 1994). Demokratiet sør i Italia var betydelig mer dysfunksjonelt enn nord i Italia. Putnam fant at Nord-Italia hadde sterkere tradisjoner rundt et aktivt sivilsamfunn i form av frivillige organisasjoner og tilskrev deler av forskjellene i funksjonaliteten til demokratiet til dette. I «Bowling Alone» (2000) finner han flere sammenhenger mellom sosial kapital og positive individuelle attributter som helse og velvære hos individer. Boka tar for seg fallet i sosial kapital i Amerika, referert til i tittelen hvor det har vært en nedgang i organisert bowling, og finner syndebukken i TV-apparatet, men også i et generasjonsskifte. Individer født i 1920 var betydelig mer aktive i frivillige organisasjoner, hadde større sannsynlighet for å stemme i valg og var tre ganger så hyppige avislesere kontra 1960-generasjonen.

Putnam skiller mellom to typer sosial kapital: bindende sosial kapital og brobyggende sosial kapital, «bonding» og «bridging» på engelsk. Den bindende sosiale kapitalen er eksklusiv, og er homogen i sin natur. Her er det vanskelig å få innpass uten de rette karakteristikkene som kan være mange og varierte. Den brobyggende sosiale kapitalen er på tvers av tradisjonelle identitetsmarkører som rase, familie og nasjonalitet, og er med å skape en bredere forståelse av identitet. Uslaner (2002) forklarer denne forskjellen ved at det har store likheter med inndelingen partikulær mot generalisert tillit. Bindende sosial kapital kommer fra at vi søker og danner sterke bånd med de som er like oss selv. Dette inkluderer familie og nære venner. Brobyggende sosial kapital er båndene vi danner med individer som faller utenfor de man lett kan identifisere seg med. Det er også i denne sistnevnte kategorien «folk flest er til å stole på» variabelen antas å fange opp, men det er vanskelig å differensiere mellom de to. Spesielt i svært homogene land kan det forventes at bindende sosial kapital, eller partikulær tillit, kan utgjøre en større bestanddel av variabelen enn i land med mer heterogenitet i befolkningen. Ifølge Putnam selv så er det ingen reliabel nasjonal indikator på sosial kapital som kan skille mellom bindende og brobyggende kapital (Putnam, 2000, s. 24). Distinksjonen mellom bindende og brobyggende sosial kapital har også blitt utforsket av andre i form av sterke og svake bånd (Lin et al., 2001).

Medlemskap i organisasjoner antas å produsere sosial kapital av den brobyggende varianten (Putnam, 2000). Slike medlemskap omfatter ofte samarbeid med personer utenfor ens nærmeste sosiale sfærer. Dermed utvides de sosiale horisontenes seg, og

gjennom dette brygger solidaritet på tvers av sosiale skillelinjer. Frivillige organisasjoner finnes i utallige varianter. Det er utvilsomt noen av disse som består av en homogen medlemsbase, og den sosiale kapitalen som produseres i slike organisasjoner vil være av den bindende typen (Uslaner, 2002).

Så hvor befinner sosial kapital seg på størrelsesordenen? Er det på mikronivået blant individer, mesonivået i grupper og organisasjoner, eller på makronivået på nasjonalt plan? Basert på de tre store teoretikerne på området så er det hovedsakelig på mesonivået i grupper og organisasjoner, men som har ringvirkninger opp til det nasjonale nivået. Coleman studerte mesonivået på bakgrunn av sitt interesseområde som var utdanning og skole. Putnam har en forkjærlighet for sivilsamfunnet i form av aktivitet i frivillige organisasjoner. Sosial kapital, om det er produsert på bakgrunn av samarbeid utført i heterogene grupper, eller av et robust system av normer og sanksjoner, har tilknytning til fungerende demokratier (Putnam et al., 1994), individuelle goder som glede, subjektiv velvære og forventet levealder (Putnam, 2000; Rostila, 2007) og ikke minst brede og generøse velferdssystemer (Antti et al., 2012).

Et problem med sosial kapital, er dens ulike definisjoner og bestanddeler, og følgelig med måling og operasjonalisering av sosial kapital (Halpern, 2005, s. 32-33). Tillit, som allerede er et komplekst og tåkefullt begrep, blir enda mer uhåndterlig hvis det skal regnes som en bestanddel av sosial kapital. Istedenfor foreslår Field (2008, s. 71-72) at tillit burde behandles som en egenstående variabel, som er et produkt av sosial kapital over tid.

Eric Uslaner (2002) behandler analyserer tillit separat fra sosial kapital. Han argumenterer for at tillit har en sterk moralsk komponent som er svært stabil og som blir internalisert i en tidlig alder. Han skiller mellom strategisk eller kunnskapsbasert tillit, og moralsk, eller altruistisk tillit (Mansbridge, 1999). Strategisk tillit baseres på tidligere erfaringer med personer. Dette er tillit som blir bygget opp gjennom samarbeid og samhandling med spesifikke individer. Gjennom interaksjonen så dannes en relasjon basert på forventninger. Hvis en person gjentatte ganger har vist seg å være til å stole på i en spesifikk rolle, bygges tilliten opp. Hvis i en jobbsammenheng en kollega har vist seg å gjøre en utmerket jobb gang på gang, opparbeides det tillit til at denne personen kan stoles på til å utføre en god jobb. Denne tilliten er ikke bare begrenset til den spesifikke personen erfaringen baseres på, men også i hvilken kapasitet den blir utført i. Denne erfaringen vil ikke kunne fordre tillit i andre kontekster enn i jobbsammenheng. Denne formen for tillit vil ikke egne seg til å forklare tillit til totalt fremmede. Hvis en kan være generøs, kan slik tillit spres til liknende situasjoner for liknende personer. Da blir det fort tillit av den bindende typen, hvor tilliten ikke utvides utover de personene du omgis med. Samtidig er denne tilliten ustabil, ved at brudd på tillit vil resultere i redusert tillit i fremtiden.

Moralsk tillit er mer stabil, og ikke påvirket av eksterne faktorer. Denne typen tillit fordrer personer til å samhandle med personer med en antagelse om at de er til å stole på, uavhengig av tidligere erfaringer som tilsier om dette er i deres beste interesse. Det er en antagelse om at folk flest deler ditt moralske grunnlag, de er en del av ditt moralske samfunn. Dette gjelder for individer utenfor egne identitetsmarkører som rase, religion, yrkesgruppe og nasjonalitet. Moralsk tillit gir svar på mye av det strategisk tillit ikke kan, som hvorfor folk engasjerer seg i frivillige organisasjoner, og hvorfor samarbeid er mulig til å begynne med.

Uslaner differensierer også mellom partikulær og generalisert tillit. Denne distinksjonen

minner om den Putnam danner med bindende og brobyggende sosial kapital. Generalisert tillit og moralsk tillit deler karakteristikk, men det er noen viktige forskjeller. Generalisert tillit er det som blir målt ved bruk av spørsmålet «er folk flest til å stole på». Verdier på denne variabelen har vist seg å være relativt stabil, men moralsk tillit er enda mer stabil. Den generaliserte tilliten er et mål på moralsk tillit, men også en mer ustabil tillit som knyttes til erfaringer og ens empiriske vurdering av samfunnets moralske karakter.

Uslaner setter også Putnams konklusjon om at medlemskap i frivillige organisasjoner til veggs, og går så langt som å skrive at «... *participation in organizations are moral dead-ends*» (Uslaner, 2002). Medlemskap i organisasjoner fører ikke til interaksjon med folk ulike seg selv, men heller folk som er like deg. De fleste frivillige organisasjoner skjer på bakgrunn av sammenfallende interesser, som indikerer at medlemmer deler karakteristikk. Han tester hypotesen om at medlemskap i ulike frivillige organisasjoner fører til høyere generell tillit. Resultatet er at de færreste medlemskap har sammenheng med høyere tillit. Av 24 typer organisasjoner var det 2 som førte til høyere tillit, og én som førte til mindre tillit. Resten hadde ingen signifikant effekt. Samtidig finner han at å gi til veldedighet og antall timer brukt til veldedig arbeid er positivt korrelert.

Optimisme og kontroll viser å være de sterkeste indikatorene på generalisert tillit i formen «de fleste er til å stole på» (Uslaner, 2002). Optimisme innebærer et positivt og håpefullt syn på fremtiden, og kontroll at en føler en har styring over eget liv og egen skjebne. Uslaner argumenterer som sagt for at store deler av det er noe som befinner seg inne i individet, som har blitt innstilt i dem som barn, og som holder seg usedvanlig stabilt. Delhey og Newton (2003) argumenterer at dette er et individs vurdering av det samfunnet de lever i, og ikke nødvendigvis en stabil, personlig egenskap tilegnet i barndommen. Uslaner kommenterer også at dette er en bestanddel hva denne variabelen måler, men at det også er en moralsk tillit i bunn, som utgjør en stabil grunnmur.

Tillit er en av de sterkeste faktorene som påvirker individer personers gavmildhet (Uslaner, 2002). I tillegg vises det at tillit har en positiv sammenheng med å hjelpe individer som er ulike fra seg selv. Data fra USA viser at personer med høy generalisert tillit generelt er mer tolerante overfor andre seksuelle orienteringer, mer positivt syn på svarte og immigranter, og er mer positive til politiske tiltak som søker å rette opp i feil som er et resultat av det sosiale systemet (Uslaner, 2002). Sosiale ytelser, som er hva jeg måler holdninger til i denne oppgaven, må kunne regnes som (forsøk på) rettelser som det sosiale (og økonomiske) systemet fører og har ført til.

4.4 Velferdsregime

Når en skal gjøre komparative analyser på tvers av grenser må en ta hensyn til de ulike kontekstuelle faktorene som kan påvirke individers holdninger. Dette kan være et lands politiske utforming, både i nåtiden og fortiden, hvor mye ressurser som er tilgjengelig, og religiøs arv med det moralske grunnlaget det medfører, velferdsstatens struktur og mål osv. Esping Andersen (1990) produserte det som nå er en utvilsom klassiker i kategorisering av ulike velferdsstater inn i tre ulike velferdsregimer; det liberale, det sosialdemokratiske, og det konservative velferdsregimet. Kategoriseringen skjedde basert (1) dekommodifisering, hvor gode velferdsstatene er til å skjerme individer fra markedet og sosial risiko, (2) universalitet, hvorvidt sosialpolitikk fokuserer på enkelte grupper, eller om de inkluderer alle, og (3) hvordan offentlig og privat sektor samarbeider (eller fordeler arbeidet) i produksjon av velferd.

Det liberale velferdsregimet, hvor USA og Storbritannia er gode representanter, kjennetegnes av beskjeden støtte, og en restriktiv offentlig velferdspolitik, med sosiale ytelses som er preget av behovsprøving, samt strenge betingelser og sanksjoner. Behovsprøving og lav grad av universalisme i ytelsene har vist å føre til stigmatisering av støttemottakere, som i det liberale regimet hovedsakelig er lavinntekts arbeiderklasse, som resulterer i et klasseskille mellom de som trenger hjelp, og de som ikke gjør det (Esping-Andersen, 1990, s. 26-27).

Det konservative regime, eksempelvis, Tyskland, Frankrike og Sveits kjennetegnes ved at ytelses og rettigheter knyttes til status og klasse, hvor målet er at både status og klasse opprettholdes. Dette innebærer at støtten som mottas har en sterk tilknytning til yrkesgruppen individet er en del av, og støtten vil reflektere og forsøke å opprettholde denne gruppens sosiale og økonomiske status. Arbeidsgiverne har et relativt stort ansvar for velferdsytelsene. Det er dermed lite forsøk på å omfordele penger for å utjevne økonomiske forskjeller blant befolkningen. Dette regimet bygger opp under eneforsørgermodellen, hvor velferdspolitik legger til rette for, og lager incentiver for at mødre skal være hjemme med barn. Ansvar for velferd og omsorg ligger hovedsakelig hos familien, og først når familien ikke strekker til, tar staten ansvaret.

Det sosialdemokratiske regimet, ofte omtalt som en nordisk eller skandinavisk modell, kjennetegnes av generøse og universelle ordninger. Det er en høy grad av dekommodifisering, og det støtter i større grad opp under en toforsørgermodell, hvor det er godt utviklede barneomsorgstjener, slik at jobb kan kombineres med småbarn også for kvinner. De universelle ytelsene i denne modellen blir brukt til å forklare den store oppslutningen blant befolkningen til den relativt utstrakte og generøse velferdsstaten. Det er også mindre stigma knyttet til utnyttelse av velferdsordningene. Disse argumentene knyttes også til spørsmålet om hvorfor det sosialdemokratiske regimet nyter av en høy grad av aggregert tillit.

De strukturelle ulikhetene mellom de ulike kategoriene er ifølge Esping-Andersen et produkt av ulike historiske røtter, og følger kvalitativt ulike utviklingsbaner (Esping-Andersen, 1990, s. 3). Denne inndelingen har vist seg å ha stor innvirkning på mange holdningsvariabler, da regimene har røtter i distinkte politiske verdier og ideologier.

Som de fleste innflytelsesrike verk, har også Esping-Andersens typologi vært offer for en del kritikk, men også en del revideringer. Kritikk knyttet til valg av land, utelatelsen av kjønn, og empiriske problemer knyttet både på det originale datasettet brukt av Esping-Andersen (1990), og hvorvidt nåværende versjoner av velferdsstatene enda kan deles inn i de samme kategoriene. Til tross for dette så er inndelingen fremdeles flittig brukt, og revideringer er ofte svært like, med flytting av par land fra en kategori til en annen eller inklusjon av en fjerde eller femte kategori. Selv ved bruk av ulike kriterier for inndeling finner en liknende inndelinger (se Bamba (2008) for en oversikt over kategoriseringer), som tyder på at det er grunnlag for å hevde at det finnes distinkte grupperinger av kvalitativt forskjellige velferdsregimer.

Ferrara (1996) argumenterer for en fjerde kategori, «Southern» som inneholder land som Hellas, Italia, Portugal, og Spania. Ferrara så at de sørlige landene i Europa ofte ble ekskludert i studier, selv om de er en «family of nations characterized by common policy traits» (ibid.). Det som kjennetegner denne gruppen er: 1) en svært fragmentert og bransjebasert inntektssikring i likhet med det konservative regimet, og store forskjeller i sosiale ytelses hvor for eksempel det er svært generøse pensjonsordninger, men beskjeden beskyttelse mot arbeidsledighet, 2) et helsevesen som er universelt utformet

og som står i kontrast til det konservative regimet, 3) en velferdsblanding hvor staten i liten grad er en økonomisk bidragsyter, høy grad av samarbeid mellom offentlige og private aktører og institusjoner, 4) høy grad av klientelisme, som innebærer en avhengighet mellom diverse grupper og politiske partier hvor partiene står bak større fordeler for grupper som støtter dem. Disse landene har historisk hatt en svak stat.

En del av Europa som har systematisk blitt ekskludert i mye av regimekategoriseringen er de østlige landene. Dette skyldes delvis manglende data av høy kvalitet og delvis store variasjoner fra land til land. Etter splittelsen av Sovjetunionen har mange av landene blandede påvirkninger fra både det konservative, det liberale og det sosialdemokratiske regimet (Castles, 2010). Det er likevel forventninger om at det finnes noen overordnede likheter som fordrer at de utgjør en egen kategori, da de har mye delt historie, både politisk og kulturelt, som skiller seg fra de andre delene av Europa.

Basert på disse teoriene er det formulert følgende hypoteser:

H1. *Inntekt og utdanning har en positiv korrelasjon med de oppfattede negative moralske konsekvensene av sosiale ytelser.*

H2. *Individer med majoritetsinntekt fra sosiale ytelser har mindre oppfattede negative moralske konsekvenser av sosiale ytelser enn individer med majoritetsinntekt fra lønn.*

H3. *Individer som befinner seg til høyre på den politiske akse har mer oppfattede negative moralske konsekvenser av sosiale ytelser enn folk på venstre siden.*

H4. *Individer i det skandinaviske velferdsregimet har mindre oppfattede negative moralske konsekvenser av sosiale ytelser enn individer i de øvrige regimene.*

H5. *Individer med høy generell tillit har mindre oppfattede negative moralske konsekvenser av sosiale ytelser enn individer med lav generell tillit.*

H6. *Effekten av et individs generelle tillit på oppfattede negative moralske konsekvenser av sosiale ytelser vil medieres av egeninteresse, velferdsregime og ideologi.*

5.0 Metode

Denne seksjonen vil gi innsikt i hvordan analyse har blitt utført og hvor datagrunnlaget for analysen stammer fra. Hvilke variabler som er valgt, hvordan disse er behandlet, og hvilke effekter som forventes av dem.

5.1 Datasett

Data som blir benyttet til analysen er hentet fra European Social Survey (ESS) runde 4, fra 2008. og runde 8, fra 2016. ESS er en spørreundersøkelse som blir gjennomført annethvert år siden den første undersøkelsen i 2002, og inkluderer representative utvalg fra flere enn 30 nasjoner i Europa. Det er en tverrsnittsundersøkelse, som tilsier at hver undersøkelse fordrer nye utvalg, og det ikke er de samme respondentene fra år til år. Intervjuene blir holdt ansikt til ansikt. Målet for ESS er å måle holdninger, verdier og handlingsmønstre i Europa, med fokus på å observere sosiale endringer, måle nasjonale utviklinger, og gjøre all denne informasjonen synlig og ikke minst tilgjengelig for akademisk forskning (ESS, n.d.).

Hver runde er det inkludert tilleggsmoduler hvor det blir tatt opp ulike temaer som ikke er inkludert i kjerneundersøkelsen. Hvilke moduler eller tema som blir inkludert, vurderes på grunnlag av søknader, ofte fra forskergruppe og organisasjoner, hvor aktualitet, teoretisk og verdimeessig begrunnelse blir vurdert. Runde 4 og 8 hadde begge en modul om velferdsholdninger. Derfor egner disse rundene seg utmerket for bruk i denne oppgaven. Det at begge rundene benyttes gir analysen fordeler ved å doble antall observasjoner for nivå 1, og introduserer en tidsvariabel som muliggjør å observere endringer på avhengig variabel som har oppstått mellom de 8 årene som skiller de to rundene. Det introduserer også noen begrensninger. Alle landene som var med i 2008 var ikke med da velferdsmodulen ble gjentatt i 2016. Dette fører til at flere av landene faller bort i denne analysen. Det er 19 land som var med i begge undersøkelsene, hvorav et av disse landene var Israel. Siden Israel ikke er en del av Europa, blir også dette landet fjernet fra datasettet. Dermed blir det 18 land, med totalt 69 646 observasjoner.

Målpopulasjonen til ESS er «alle personer 15 og over i husholdninger i hvert land uavhengig av nasjonalitet statsborgerskap eller språk». Det blir benyttet et sannsynlighetsutvalg på hvert stadium av utvalgsprosessen, og alle personer i landet innenfor ESS' målgruppe har en høyere enn 0% sjanse til å bli utvalgt. Det er minst 1500 respondenter per land hvor populasjonen overstiger 2 millioner. Dette gjelder alle landene inkludert i datasettet som blir brukt her. I noen tilfeller, enten hvor det er store distanser mellom innbyggerne, eller hvor det er mindre ressurser tilgjengelig for gjennomførelsen av undersøkelsen, så blir det benyttet klyngeutvalg for å bedre kvaliteten på utvalget gitt de ressurser som er tilgjengeliggjort (se ESS' utvalgsretningslinjer for detaljert beskrivelse). Modellene vektet for å minimere effektene av dette.

5.2 Flernivåanalyse

For denne oppgaven vil jeg benytte meg av flernivåanalyse. Dette innebærer at dataen har en hierarkisk struktur hvor individer, på nivå 1, kan deles inn i grupper på et høyere nivå, som for eksempel land i denne oppgaven, men også i regioner, skoler eller firma. Antagelsen er at det er faktorer ved konteksten som påvirker observasjonene som er samlet der (Mehmetoglu & Jakobsen, 2017, s. 198-199). Variabler på landsnivå som ofte viser seg å påvirke individer på de fleste mål, er BNP, velferdsregimer, religiøsitet, arbeidsledighet mfl.

Selv om faktorer på landsnivå ikke nødvendigvis er av interesse for en gitt analyse, så er det statistiske grunner for å benytte seg av en flernivåmodell. Individer som bor i samme land, har vokst opp under liknende omstendigheter, påvirket av de samme politiske, økonomiske og kulturelle omstendighetene som landet er preget av. Dette innebærer at det mest sannsynlig er mer likheter blant landsmenn og kvinner, enn det er mellom individer fra ulike land. Det er en korrelasjon mellom individene fra samme land, noe en vanlig OLS regresjon ikke vil ta høyde for (ibid.). Ved å ikke inkludere land på nivå to, vil dette skape problemer ved utregningen av variasjon, og dermed hele estimeringen av modellen. En flernivåmodell tar hensyn til denne intraenhetskorrelasjonen ved å estimere variasjon på ikke bare individnivå, men på landsnivå (nivå 2).

En analyse fordrer bruk av en flernivåmodell hvis intraklassekorrelasjonskoeffisienten (ICC) er på over 5% (Mehmetoglu & Jakobsen, 2017, s. 203). ICC indikerer hvor mye av variasjonen mellom individer som er på nivå 2, på landsnivå. Den tomme modellen med bare avhengig variabel viser at ICC er på 6,4%. Dette betyr at 6,4% av variasjonen kan

tilskrives forskjeller mellom land. Basert på dette så er det gunstig å benytte seg at en flernivåanalyse over en enkeltnivåanalyse for å få en bedre modell.

$$Y_i = \beta_0 + e_i$$

Denne likningen viser hvordan en enkel tom OLS-regresjon ser ut. Y er verdien for den avhengige variabelen for individ « i ». β_0 er regresjonskonstanten som også kan tenkes på som gjennomsnittet for utvalget i en tom modell. e_i er avviket fra gjennomsnittet for individ « i ». I denne likningen er det gjennomsnittet fra hele utvalget, uavhengig av land og gruppe.

$$Y_{ij} = \beta_{0j} + e_{ij}$$

Denne likningen viser en tom to-nivås modell. Y er her verdien for avhengig variabel for individ « i » i land « j ». β_{0j} er landsgjennomsnittet for individene i land « j ». e_{ij} er variasjonen for individ « i », fra landsgjennomsnittet i land « j ».

$$\beta_{0j} = \beta_0 + \mu_{0j}$$

Dette viser så hvordan landsgjennomsnitt blir behandlet. β_{0j} er gjennomsnittsverdien for avhengig variabel for land « j », β_0 er gjennomsnittet for hele utvalget, og μ_{0j} er variasjonen fra utvalgsgjennomsnittet for land « j ».

$$Y_{ij} = \beta_0 + \mu_{0j} + e_{ij}$$

Ved å slå disse to nivåene sammen så får vi to variasjonsledd, μ_{0j} , som er variasjon på landsnivå og e_{ij} , som er variasjon på individnivå for individ « i » i land « j ». β_0 er enda gjennomsnittet for hele utvalget. Hele likningen viser da at verdien på avhengig variabel er lik utvalgsgjennomsnittet, pluss variasjonen fra gjennomsnittet for land « j », pluss variasjonen fra landsgjennomsnittet for individ « i » i land « j » (Mehmetoglu & Jakobsen, 2017, s. 199-201). Ved å dele variansen inn i to nivåer, land og individer får vi en mer solid modell, hvor effektene av uavhengige variabler blir «kontrollert» for de kontekstuelle effektene i landet. Individer blir sammenliknet med gjennomsnittet i landet, fremfor andre gjennomsnittet for individer i alle land samlet, som har flere andre faktorer som påvirker avhengig variabel. Dette løser et problem som hadde oppstått i vanlig OLS-regresjon, hvor individer innenfor samme land ikke er uavhengige av hverandre på grunn av delt kultur, historie og politiske system. Hvis alle regnes som medlem av samme gruppe, som i en-nivås analyse, vil dette skape problemer med standardavvik, og dermed med utregning av testverdier og signifikansnivå.

Det er noen utfordringer knyttet til bruk av flernivåmodellen for komparativ forskning på landsnivå. Modellen ble utviklet for å analysere utdanning, med skoler, skoleklasser og individer som nivå. Her er det ofte mange flere enheter tilgjengelig for hvert nivå enn det er for komparativ forskning på landsnivå. Her er det ofte mellom 10 og 30 land tilgjengelig. Stegmueller (2013) tester denne problemstillingen og finner at særlig frekventist flernivåmodeller, som metoden brukt i denne oppgaven er, resulterer i standardavvik som er for smale. Dette resulterer i at det er lettere å finne signifikante sammenhenger med variabler på nivå 2 enn det det er grunnlag for. Problemet er verst for modeller med stokastisk regresjonskoeffisient, såkalt «random slope model». Modeller med stokastisk regresjonskonstant har en begrenset bias. Han konkluderer med at så lenge du har mer enn 15-20 land i analysen, og det er en stokastisk regresjonskonstant, så er problemene minimert. En annet problem han finner, er at med interaksjonseffekter mellom variabler på nivå 1 og 2 så fremkommer det

konfidensintervaller som er opptil 5% for korte, som innebærer at p-verdien vil være lavere enn det den burde være. Jeg benytter meg av interaksjonseffekter på tvers av nivåer i denne oppgaven, og vil derfor være konservativ i min tolkning av resultatene som kommer frem i interaksjonene.

5.3 Avhengig variabel

Jeg skal se på effekten av generalisert tillit på negative stereotyper til sosiale ytelser i Europa. I datasettet er to variabler som jeg vil benytte meg av to variabler som omhandler ulike, men relaterte negative forestillinger overfor sosiale ytelser. Tanker om at sosiale ytelser er moralsk ødeleggende ved å gjøre folk avhengige av velferdsstaten og gjør folk mindre villige til å returnere til arbeidsmarkedet etter perioder som mottakere av støtte. Dette vil bli målt med å bruke variabelen «Social benefits make people lazy» i ESS' datasett. Variabelen har fem verdier i Likertformat, hvor 1 tilsvarer «svært enig», 2 «enig», 3 «verken enig eller uenig», 4 «uenig» og 5 «svært uenig». Den andre variabelen omhandler forestillingen om at sosiale ytelser gjør individer mindre omsorgsfulle på bakgrunn av at velferdsstaten tar vare på individer på bekostning av omsorgsplikten til familie og nære venner. Denne variabelen er «Social benefits makes people less willing to care for one another», og måles også med en likertskala som spenner fra 1 til 5, med 1 tilsvarende «svært enig» og 5 «svært uenig». Disse to variablene har blitt slått sammen til en indeks som vil representere negative stereotyper som måler holdninger velferdsstatens nedbrytende effekt på individers moralske karakter.

Spørsmålsformuleringen som disse variablene har opphav i er ikke nøytrale. Disse spørsmålene er negativt ladde. Hvordan spørsmålene er formulert har en effekt på de svarene som blir oppgitt, hvor negativt ladde spørsmål leder respondenter til å svare på en bestemt måte (Ringdal, 2007, s. 204-205). Det kan føre til at respondenter oppgir mer ekstreme verdier enn det de faktisk har. Samtidig kan dette være et tema hvor det er noe som er mer «riktig» å svare, og noe som er «feil». Individer vil opprettholde et selvbilde, og besvarelser reflekterer ofte dette (ibid., s. 207). Effekten av dette vil også variere mellom land, da hva som er riktig og galt ikke er det samme på tvers av alle landegrensene.

En korrelasjonsanalyse viser en korrelasjon på 0,59 mellom de to variablene som inngår i indeksen. Tommelfingerregel tilsier at en gjennomsnittlig korrelasjon mellom variablene på mer enn 0.3 er godkjent (Ringdal & Wiborg, 2017). Faktoranalysen bekrefter at det bare én faktor, og Cronbachs Alpha viser en reliabilitetskoeffisient på 0,74. Ringdal (2007, s. 358) skriver at en reliabilitetskoeffisient på 7 og over er godkjent.

Den avhengige variabelen har blitt reversert for mer intuitiv avlesning.

Tabell 1. Beskrivende statistikk for variabler som inngår i avhengig variabel

Variabel	Obs	Snitt	Std. avvik	Min	Maks	Manglende verdier*
Negativ sosiale ytelser						
Gjør folk late	63254	2.887	1.12	1	5	1268
Folk bryr seg mindre om hverandre	63254	2.995	1.06	1	5	1952

* Kolonnen manglende verdier viser hvor mange manglende verdier det var i de opprinnelige variablene

5.4 Uavhengige variabler

Den uavhengige variabelen i fokus for oppgaven er en indeks av 3 variabler, som sammen danner generalisert tillit. Variablene inkludert er «Folk flest er til å stole på eller du kan ikke være for forsiktig» «Folk flest prøver å utnytte deg, eller prøver å være rettferdige» og «Som oftest er folk hjelpsomme, eller hovedsakelig tenker på seg selv». Hver av disse variablene har en 11-poengsskala (0-10), hvor 0 tilsvarer: «En kan ikke være for forsiktig», «folk flest prøver å utnytte deg» og «hovedsakelig tenker på seg selv», og 10 er «folk flest er til å stole på», «folk flest prøver å være rettferdige», og «Som oftest er folk hjelpsomme». Variablene er addert og dividert på 3, slik at indeksen også spenner fra 0-10. Cronbachs Alpha på denne indeksen var 0,74.

Det er viktig å være oppmerksom på at selv om variabelen har navnet generalisert tillit, så er det en samling av tre variabler som måler rettferd og hjelpsomhet i tillegg til om folk flest er til å stole på. Det blir en mer helhetlig vurdering av individers vurdering av folks moralske karakter, som Uslaners (2002) moralske tillit omtaler.

Mange forskere har brukt utelukkende variabelen «folk flest er til å stole på», men dette skaper en litt forenklet operasjonalisering som også i større grad kan lide av lav validitet og reliabilitet (Robbins, 2019), og en indeks som måler en bredere forståelse av tillit, og inneholder flere spørsmål vil minimere svakhetene. Samtidig er alle variablene i indeksen av «folk flest» typen, som inviterer spørsmålet om hvem folk mener er folk flest.

Så, hvem er folk flest? Dette er et kritisk spørsmål som har blitt stilt, da spesielt ved bruk av variabler av «folk flest» varianten. Delhey et al. (2011) utforsket dette spørsmålet ved å analysere data fra Worlds Values Survey som inkluderte 51 land, fra ulike kontinenter og kulturer. De fant at radiusen til tillit varierte markant fra land til land. Dette kan være en svakhet da det er en svakhet ved variabelens sammenliknbarhet på komparativ basis, da hvem som er «folk flest», varierer etter kontekst. Variasjonen var stor nok til at de anbefalte å moderere variabelen ved å bruke en «radius of trust» faktor. Dette var hovedsakelig på bakgrunn av sammenlikning mellom land i ulike kontinenter, og forskjellene innenfor Europas grenser var små nok til at det strengt tatt ikke var nødvendig i analyser av Europeiske land.

Kjønnsvariabelen er en dummyvariabel hvor mann er referansekategori og kvinner er kodet til 1. Mange studier viser at kvinner hovedsakelig er mer åpne for en utvidet og sterkere velferdsstat kontra menn (Iversen & Rosenbluth, 2006). Goossen (2020) fant,

ved å bruke runde 4 av ESS' som grunnlag, empirisk støtte for at kvinner ved å ha en større risiko for å bli avhengige av velferdsstaten, har mer sympati og solidaritet for velferdsmottakere. Også gjennom egeninteresseargumentet kan ulike holdninger til sosiale ytelsers forklares, ved at kvinner, oftere enn menn, vil være mottakere, og har derfor større interesse av å støtte velferdsstaten. Kvinner i land hvor familien har hovedansvar for omsorg og velferd, viser mindre variasjon. Aldersvariabelen er basert på respondentenes alder og spenner fra 15 til 105. Eldre individer forventes å ha mer negative holdninger til sosiale ytelsers konsekvenser enn yngre individer. En respondent var registrert med en alder på 123, men siden ingen noen gang har levd så lenge, ble denne observasjonen fjernet.

For å inkorporere inntekt i analysen har jeg benyttet meg av en variabel sier hvorvidt nåværende inntekt strekker til. Når en skal måle inntekt på tvers av landegrenser oppstår det problemer med å sammenlikne inntekt målt i en felles valuta som amerikanske dollar. Kostnadsnivået varierer stort fra land til land, og en svært god inntekt i et land, kan tilsvare en moderat inntekt i et annet. Hvorvidt nåværende inntekt strekker til fanger opp det kvalitative ved inntekt som er av interesse, som er om penger er en utfordring i hverdagen og måler dermed behov og prekariat. "Feeling about households income nowadays" er en variabel med fire verdier, hvor 1) tilsvarer at en lever komfortabelt på nåværende inntekt 2) klarer seg med nåværende inntekt, 3) vanskelig med nåværende inntekt og 4) veldig vanskelig med nåværende inntekt (referansekategori) (ESS Data, 2021). Denne variabelen har blitt reversert for mer intuitiv avlesning, og blir behandlet som et dummysett, da fire verdier ikke er nok til å forsvarlig behandle som en kontinuerlig variabel i analysen.

Det forventes at inntekt vil ha en negativ korrelasjon med velferdsholdninger, da personer med høyere inntekt har mindre behov for sosial støtte, og derfor har mindre å tjene i henhold til egeninteresseargumentet. En god inntekt kan også indikere en mindre risikoutsatt posisjon i samfunnet, som vil skape mindre solidaritet og mindre empati på bakgrunn av færre delte erfaringer (Andersen & Ringdal, 2012; van Oorschot, 2000). Derfor antas inntekt å ha en positiv korrelasjon med negative holdninger.

Utdanning blir inkludert i analysen ved å inkludere International Standard Classification of Education (ISCED). Utdanningsinstitusjonene og deres design varierer fra land til land, som kan gjøre det utfordrende å sammenlikne utdanningsnivå på tvers av landegrenser. ISCED har derfor blitt utviklet av United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (UNESCO), for å kunne sammenlikne nasjonale utdanningsprogram på tvers av landegrenser (UNESCO, 2012). Som variabel er det delt inn i 6 kategorier. Den første, som er referansekategori, er individer som har primærutdanning eller lavere, den andre er lavere sekundærutdanning, den tredje høyere sekundærutdanning, den fjerde utdanning utover sekundærutdanning som ikke inkluderer tertiærutdanning, den femte er tertiærutdanning utført, og den siste «annet». Primærutdanning tilsvarer barneskolen, lavere sekundærutdanning ungdomsskole, høyere sekundærutdanning videregående, og tertiærutdanning fullførte grader på universitetsnivå.

Utdanning forventes å ha en positiv korrelasjon med avhengig variabel. Personer med høy utdanning har mindre risiko for å havne i situasjoner hvor de tilfredsstillt kravene for sosial støtte, som arbeidsledighet og fattigdom (Andersen & Ringdal, 2012) og derfor får mindre personlig berikelse av de sosiale ytelsene. Samtidig har utdanning en positiv korrelasjon med inntekt, og individer med høy inntekt betaler som regel mer enn de får tilbake av velferdsstaten.

Kilde til inntekt viser hvor majoriteten av inntekt en person mottar kommer fra. Den har originalt 8 kategorier, men har her blitt omkodet til å ha fem kategorier.

Referansekategorien (1) er inntekt hovedsakelig fra lønning fra vanlig arbeid, som selvstendig næringsdrivende eller gjennom gårdsbruk. 2 er inntekt hovedsakelig fra pensjon, 3 fra dagpenger, 4 fra annen støtte fra staten, og 5 er inntekt hovedsakelig fra investeringer og «annet». Her forventes det at individer som får majoriteten av sin inntekt fra dagpenger, pensjon, eller annen støtte fra staten vil ha mer positive og mindre negative holdninger til sosiale ytelser. Dette på bakgrunn av både egeninteresse og solidaritet gjennom felles opplevelser og identitet.

Denne variabelen gir også en indikator på status i arbeidslivet, hvor individer som er arbeidsledige får inntekt fra dagpenger, og pensjonister fra pensjon.

Tillit til institusjoner har vist å ha en positiv effekt på holdninger til velferdsstaten (Edlund, 1999, 2006). Dersom individer har tillit til at institusjonene klarer å utføre jobben sin vil de i mindre grad tro på at sosiale ytelser, som institusjonene har ansvar for, vil ha like negative konsekvenser. Personer som har tillit til institusjonene vil være tryggere på at de klarer å minimere misbruk av ytelser og tjenester (Rothstein, 2000). For å måle dette inkluderes variabelen politisk tillit som er en sammensatt variabel som består av indikatorer på individers tillit til tre ulike institusjoner; tillit til stortinget, tillit til politikere og tillit til politiske partier. Hver av disse variablene spenner fra 0 – 10 hvor 0 tilsvarer ingen tillit til institusjon og 10 tilsvarer full tillit. Disse har blitt lagt sammen og dividert med 3, som innebærer at politisk tillit også spenner fra 0-10. Faktor- og korrelasjonstest, samt Cronbachs Alpha (0.9) indikerer at dette er uproblematisk.

Politisk venstre/høyre akse måler respondents egenvalgte plassering på en politisk skala som går fra 0 – 10, hvor 0 tilsvarer helt til venstre på den politiske skalaen, og 10 tilsvarer helt til høyre. Som nevnt i teorikapittelet, har ideologisk ståsted stor påvirkning på variabler som omhandler holdninger til velferdsstaten. Høyresiden av den politiske aksene preges av et ønske om mer økonomisk frihet i form av lavere skatter, mer individualisme, og mindre omfattende sosialt sikkerhetsnett. Den venstre siden er mer preget av kollektivism, en utvidet stat, og mer omfattende sikkerhetsnett (Heywood, 2015).

Politisk venstre/høyre har et stort antall «missing values», eller manglende verdier. Den store majoriteten av disse er individer som har svart «don't know», og en liten del som har nektet å svare. For å kunne plassere seg på denne skalaen, behøves det en viss kunnskap om hva de ulike retningene representerer. Dette innebærer at det er svært lite sannsynlig at frafallet er tilfeldig, hvor denne gruppen i større grad er folk som ikke har mye kunnskap om eller interesse i politikk. For å kunne inkludere de ca. 8600 respondentene som ville falt bort for alle variablene, så har jeg laget en dummyvariabel med de manglende verdiene som inkluderes i modellene. Denne gruppen har også inkludert i politisk venstre/høyre variabelen med verdien 5, som er gjennomsnittet for variabelen.

For analysen benyttes som nevnt både ESS runde 4, utført i 2008, og 8, utført i 2016. Variabelen årstall er en dummyvariabel hvor 2008 er referansekategori og 2016 har verdien 1. Det betyr at variabelen viser forskjellene på avhengig variabel fra 2008 til 2016. Det har skjedd mye siden 2008, spesielt med tanke på at den økonomiske krisen i 2008 skjedde etter at dataen hadde blitt samlet inn for runde 4. Økonomiske kriser fører ofte til en innstramning av velferdsstaten, samt et politisk skift mot høyre (Vis et al.,

2011). Dermed kan dette ha ført til en økning i individers negative forestilling knyttet til sosiale ytelser.

5.5 Variabler på landsnivå

GINI-indeksen er inkludert for å måle den økonomiske ulikheten i et land. Denne går fra 0, som indikerer perfekt og lik fordeling av inntekt, til 100, som indikerer ingen fordeling, hvor én person har all inntekten. Denne informasjonen er hentet fra World Bank (World Bank, 2015), med tall fra 2015. Denne variabelen ser på ulikhet i inntekt og ikke ressurser, som kan skape et litt unøyaktig bilde av fordeling av rikdom i bred forstand, da det ikke inkluderer allerede opparbeidet formue eller eiendom. Det er det usikkerhet om hvilken retning økonomisk ulikhet drar velferdsholdninger i. Kenworthy og McCall (2007) argumenterer for at økt ulikhet ofte medfører lavere medianinntekt som og derfor er mer positive til velferdsstaten. Det har også blitt vist at høy inntektsulikhet henger sammen med lav generalisert tillit (Uslaner & Brown, 2005), som i denne oppgaven antas å ha en negativ effekt på velferdsholdninger. Ervasti (2012) fant at økonomisk ulikhet hadde en negativ korrelasjon med de samme holdningene som blir brukt i denne oppgaven.

Jeg har inkludert fem kategorier av land, basert på Ferreras inndeling, og en ekstra kategori som rommer de østeuropeiske landene. Kategoriene blir behandlet som et dummysett, hvor den skandinaviske grupperingen vil være referansekategori. Tabell 2 viser en oversikt over hvordan landene i analysen er fordelt i velferdsregimer.

Tabell 2. Kategorisering av land i velferdsregimer

Skandinavisk	Anglosaksisk	Bismarck	Sør-Europa	Øst-Europa
Finland Norge Sverige	Storbritannia Irland	Belgia Frankrike Tyskland Nederland Sveits	Portugal Spania	Tsjekkia Estland Ungarn Polen Russland Slovenia

Forskning på velferdsholdninger har identifisert flere interessante kontekstuelle effekter som har sterk påvirkning på velferdsordninger. Blant annet arbeidsledighet andel av BNP brukt til sosiale ordninger, korrupsjon og aggregert tillit. Dessverre så ville inkludering av disse variablene gjøre modellene svært ustabile, og resultatene tvilsomme (Stegmueller, 2013). Med 18 enheter på nivå 2 er det ikke forsvarlig å inkludere mer enn 2 kontekstuelle variabler, som i denne oppgaven ble velferdsregimer og økonomisk ulikhet målt med GINI-indeksen.

Tabell 3. Beskrivende statistikk for variabler i oppgaven

Variabel	Obs	Snitt	Std. Feil	Min	Maks	Manglende verdier*
Avhengig variabel						
Negativ sosiale ytelser	63254	3.059	.97	1	5	2922
Variabler på individnivå						
Kvinne	63254	.522	.5	0	1	13
Alder	63254	48.581	18.282	15	105	164
Utdanningsnivå	63254	3.355	2.209	1	55	145
Nok inntekt	63254	3.059	.822	1	4	677
Venstre/høyre	63254	5.087	2.022	0	10	0
Venstre/høyre dummy	63254	.099	.299	0	1	0
Generell tillit	63254	5.379	1.849	0	10	800
Politisk tillit	63254	4.011	2.18	0	10	2746
Inntektskilde	63254	1.458	.82	1	5	959
Variabler på landsnivå						Totalt frafall
GINI	63254	31.111	3.421	25.4	37.7	
Regime	63254	3.264	1.422	1	5	6227

* Kolonnen manglende verdier viser hvor mange manglende verdier det var i de opprinnelige variablene

Tabellen over viser beskrivende statistikk for variablene inkludert i modellene.

Kolonnen helt til høyre antall manglende verdier for de opprinnelige variablene, og helt nederst til høyre vises det totale frafallet i datasettet som skyldes manglende verdier på variablene inkludert i analysen. En stor andel manglende verdier i et datasett kan skape ukorrekte standardfeil, redusert generaliserbarhet og generelt tap av informasjon som kan påvirke resultatene av analysen (Dong & Peng, 2013). Det best mulige scenarioet er de manglende verdiene er «missing completely at random», som betyr at frafallet er helt tilfeldig. Dette er tilfellet hvis de manglende verdiene ikke har noen effekt på avhengig variabel eller andre variabler som blir brukt i analysen. To variabler skiller seg ut blant mine variabler, avhengig variabel negativ holdning, og politisk tillit. En oppsummering av alder, kjønn, utdanning, generell tillit og plassering på politisk venstre/høyre for gruppen som er missing kontra de som har svart avslører at det ikke er tilfeldig frafall. Gruppen med manglende verdier har en høyere gjennomsnittsalder, større andel kvinner, lavere utdanning og lavere generell tillit. Resultatet for manglende verdier på politisk tillit avslørte en større andel kvinner, lavere utdanning og lavere tillit i forhold til de som hadde svart på spørsmålet. Det var ingen drastisk differanse på gjennomsnittene, som kombinert med den lave andelen frafall i forhold til hele datasettet ikke vil skape store skjevheter for resultatet. Over 90% av frafallet var fra individer som svarte «vet ikke». Totalt er det et frafall på 6227 observasjoner på bakgrunn av manglende verdier på variabler brukt i analysen.

5.6 Vekting

Alle modeller som blir vist i oppgaven er vektet med ESS' egen poststratifiseringsvekt. Denne vekten bruker tilleggsinformasjon om landene, for å redusere feil på bakgrunn av representativitet i utvalget. Vektene korrigerer med bakgrunn av aldersgruppe, utdanning, kjønn og region. Designvekt er også inkludert i denne vekten, som gjør opp for eventuelle svakheter med utvalgsmetodikk.

5.7 ASA om signifikansnivåer

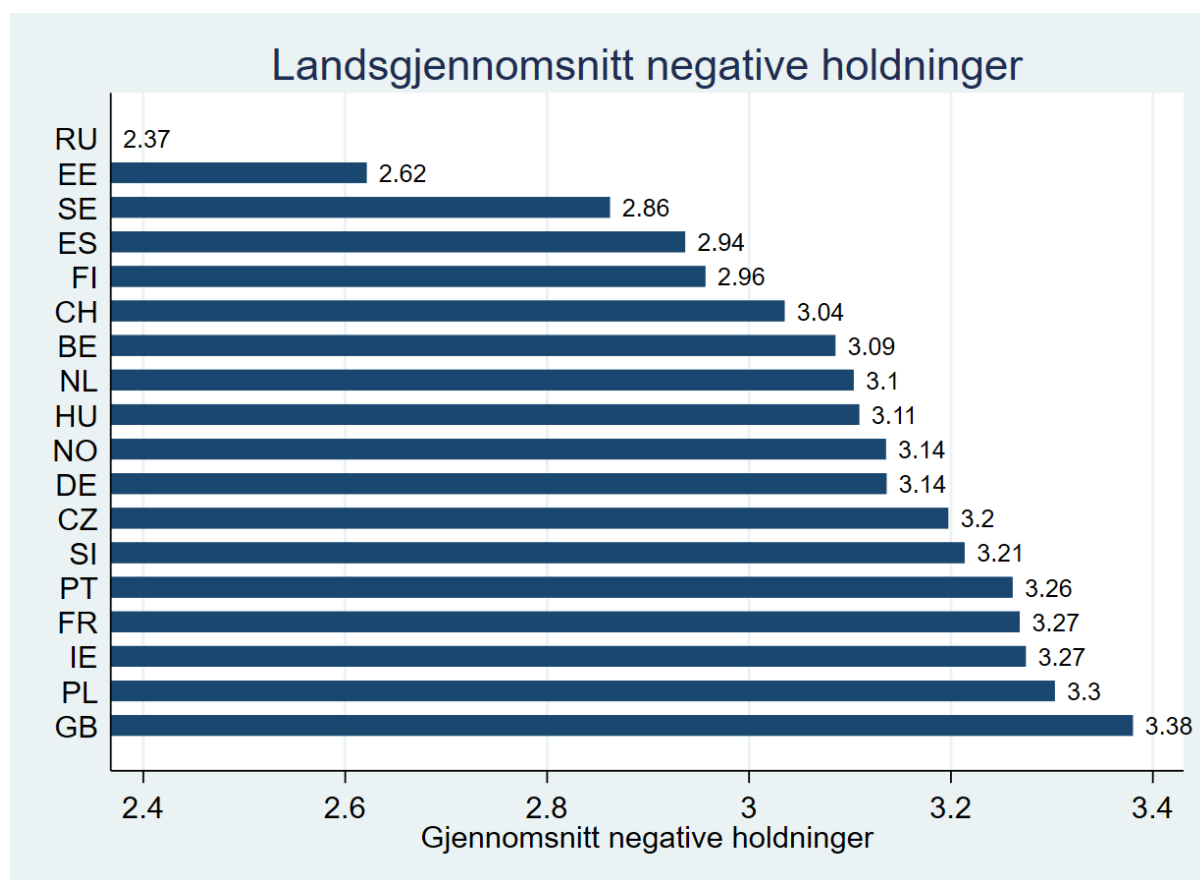
Den amerikanske statistiske foreningen (ASA) publiserte en uttalelse om statistisk signifikans og p-verdier, hvor de kritiserer bruken og fokuset på det. De argumenterer at p-verdier ofte blir tolket feil. De diskuterer de kjente og vanlige feilene som gjøres på bakgrunn av disse misforståelsene, noe som også drevne praktikanter av statistiske metoder faller offer for (Yaddanapudi, 2016). P-verdiens hegemoni består fordi det enda er det som blir brukt i journaler, og det blir brukt i journaler fordi det enda blir lært på universitetene (Wasserstein & Lazar, 2016). En av de store fristelsene med p-verdien er at den er lett tilgjengelig uten dyp kunnskap om statistisk metode, og er også grunnen til at «bedre», mer forklarende mål på signifikans ikke blir brukt. ASA understreker 6 prinsipper om p-verdien som ofte ikke blir forstått (Se Wasserstein og Lazar (2016) for en oversikt og forklaring av alle prinsippene). Blant dem er at vitenskapelige konklusjoner og viktige avgjørelse på bakgrunn av dem ikke burde baseres på om en p-verdi faller under eller over det vilkårlige 0,05 nivået. Ofte blir p-verdien det ultimate endepunktet for en analyse, og inkludering samt endring av variabler for å få de nødvendige desimalene som signaliserer interessante funn, blir fristende.

Dette betyr ikke at p-verdien ikke er nyttig, men at de vilkårlige signifikansnivåene får for mye oppmerksomhet. Dette er enda viktigere for flernivåmodeller på landsnivå hvor antall enheter på nivå 2 er i gråsonen og standardavvikene ofte er mindre enn de burde være. Som en forsikring mot noen av disse bekymringene velger jeg å vise p-verdiene i sin helhet over å bruke signifikansstjerner som ofte er tilfellet i kvantitativ forskning. Dette bidrar til å gi analysen mer transparens. Lesere har følgelig mer informasjon til å gjøre egne vurderinger av resultatene, og gjøre egne konklusjoner basert på data tilgjengelig.

De data som er benyttet i denne oppgaven er hentet fra European Social Survey, ESS4 og 8 (2008 og 2016), disse dataene er stilt til disposisjon i anonymisert form gjennom Norsk senter for forskningsdata (NSD), og NSD er ikke ansvarlige for analysen av dataene eller de tolkningene som er gjort.

6.0 Resultat

Figur 1. Graf over landsgjennomsnitt for negative holdninger rangert etter verdi

*RU=Russland, EE=Estland, SE=Sverige, ES=Spania, FI=Finland, CH=Sveits, BE=Belgia, NL=Nederland, HU=Ungarn, NO=Norge, DE=Tyskland, CZ=Tsjekkia, SI=Slovenia, PT=Portugal, FR= Frankrike, IE=Irland, PL=Polen, GB=Storbritannia.

I figur 1. kan vi se gjennomsnittet på avhengig variabel for hvert land i analysen. Merk at X-aksen ikke inkluderer hele spennet av verdier på avhengig variabel. Nederst på rangeringen ligger de østeuropeiske landene Estland og Russland. Disse to skiller seg fra de andre, ved at de har betydelig mindre tro på at sosiale ytelser gjør individer late og mindre omsorgsfulle. På motsatt side av spektrumet troner Storbritannia på topp, med Polen og Irland på andre og tredje plass.

Basert på denne grafen kan vi se at de to representantene for det anglosaksiske (liberale med Esping-Andersens ord) velferdsregimet har relativt negative holdninger knyttet til effekten av sosiale ytelser. Dette står i stil med forventningene. Den liberale velferdsstaten er preget av få universelle ordninger og utbredt behovsprøving for sine sosiale program. Dette har vist å skape negativt stigma knyttet til å få sosial støtte, og negative stereotyper florerer.

Gruppen med østeuropeiske land viser ingen klar trend. Vi finner to representanter på bunnen med svært lave verdier på avhengig variabel, men Polen med 2. høyest verdi, samt Slovenia og Tsjekkia på 6. og 7. plass. En grundig analyse av kultur og historie mellom de østeuropeiske kan kanskje finne gode forklaringer på dette, men

heterogeniteten mellom disse landene er ingen ny oppdagelse. De andre velferdsregimene, skandinavisk, Bismarck, og sørlig, danner heller ikke klare klynger basert på landsgjennomsnitt. Det er overaskende at det skandinaviske velferdsregimet ikke skiller seg ut mer. Basert på de universelle ytelsene som preger regimet som har vist å redusere stigma og negative stereotyper. En mulig forklaring er at land med mange og generøse ytelser vil være mer sårbart for misbruk, som kan skape skepsis blant innbyggere, slik som artiklene om ytelsene som holdt individer ut av arbeid viser. van Oorschot et al. (2012) finner at store velferdsstater ofte har mer positive holdninger til velferdsstaten, men også at negative holdninger er mer utbredt. Samtidig så stemmer dette overens med funnene til Ervasti (2012) i sin studie av hvem som hatet velferdsstaten. Han fant store ulikheter mellom land, men disse ulikhetene hadde liten sammenheng med velferdsregimer.

Tabell 4. Flernivåmodeller av negative holdninger til sosiale ytelser

	Modell 1			Modell 2		
Negative holdninger	Koef.	Std. feil	p-verdi	Koef.	Std. feil	p-verdi
2016 (2008 ref)	.037	.032	.256	.037	.032	.256
Kvinne	.001	.011	.916	.001	.011	.915
Alder	.001	.001	.051	.001	.001	.051
Utdanningsnivå (grunnskole og lavere som ref.)	0	.	.	0	.	.
Fullført ungdomsskole	-.083	.025	.001	-.083	.025	.001
Fullført VGS	-.132	.017	<.001	-.132	.017	<.001
Fullført utdanning etter VGS, ikke universitet	-.136	.043	.002	-.135	.043	.002
Fullført universitetsgrad	-.261	.03	<.001	-.261	.03	<.001
Annet	-.054	.103	.597	-.055	.103	.592
Strekker inntekt til? (veldig vanskelig med nåværende inntekt ref.)	0	.	.	0	.	.
Vanskelig	.157	.03	<.001	.157	.03	<.001
Klarer meg	.238	.032	<.001	.238	.032	<.001
Komfortabelt	.234	.035	<.001	.234	.035	<.001
Kilde til inntekt (lønn ref.)	0	.	.	0	.	.
Pensjon	.015	.019	.421	.016	.019	.414
Dagpenger	-.248	.058	<.001	-.249	.058	<.001
Annen støtte	-.18	.045	<.001	-.181	.045	<.001
Investeringer og annet	.001	.033	.98	.001	.033	.981
Politisk venstre/høyre	.071	.011	<.001	.071	.011	<.001
Politisk venstre/høyre missing	-.036	.024	.141	-.035	.024	.144
Politisk tillit	-.028	.006	<.001	-.028	.006	<.001
Generell tillit	-.05	.007	<.001	-.05	.007	<.001
Variabler Nivå 2 Regime (Skandinavisk ref.)						
Anglosaksisk				.544	.1	<.001
Bismarck				.228	.096	.017
Sørlig				.378	.145	.009
Østeuropeisk				.005	.083	.952
GINI-indeks				-.049	.012	<.001
Konstant	2.983	.088	<.001	4.322	.325	<.001
N	63 254	N nivå 2	18	63 254	N nivå 2	18
Restvarians nivå 1	.828	R ² nivå 1	.052	.828	R ² nivå 1	.052
Restvarians nivå 2	.054	R ² nivå 2	0.1	.017	R ² nivå 2	.717
ICC	.061			.021		
Endring i -2LL fra tom modell	14475			14495		
Endring i -2LL fra modell 1				20.2		

Ovenfor er det to modeller som har alle variablene inkludert. Modell 1 inneholder variabler på individnivå, og i modell 2 blir variablene på landsnivå introdusert.

Først kan vi se om inkluderingen av nivå 2 variablene førte til en bedre modell enn modell 1. For å gjøre dette benyttes «Likelihood ratio-testen» (LR-test), som kan vurdere hvorvidt en modell er signifikant bedre enn en annen ved å sammenlikne log likelihood'ene i modellene (Skog, 2017, s. 413).

$$LR = -2(LL_{Modell\ 1} - LL_{Modell\ 2})$$

Likelihood ratio finnes ved å benytte seg av likningen over. For å finne ut om modellen er en signifikant forbedring, må LR være høyere enn kji-kvadrat fordelt med antall frihetsgrader, som i dette tilfelle er fem, siden der er fem nye parametere i modellen. For at modellen skal være en signifikant forbedring innenfor et 0.05% signifikansnivå med fem frihetsgrader, så er den kritiske verdien for kji-kvadratobservatoren 11.07. Nederst til høyre i tabellen står det at endringen i -2LL fra modell 1 til 2 er 20.2, som indikerer at dette er en signifikant forbedring.

Intraklassekorrelasjonskoeffisienten (ICC) er som sagt en indikator på hvor mye av den totale variasjonen er på nivå 2 som i dette tilfellet er på det nasjonale nivået (Mehmetoglu & Jakobsen, 2017, s. 203-204). For en tom flernivåmodell med bare avhengig variabel er ICC 6.4%. Det betyr at 6.4% av variansen i på den avhengige variabelen er på nivå 2, og $(100 - 6.4 =)$ 93.6% er på nivå 1, mellom individer. Inkludering av variabler på nivå 1 i modell 1 reduserer denne til 6.1% og etter inkludering av variabler på nivå 2 reduseres den ytterligere til 2.1%. Dette tyder på at majoriteten av variasjonen mellom land skyldes kontekstuelle effekter, heller enn komposisjonelle effekter. De kommende avsnittene vil utdype mer om dette

Ved å se på R^2 for en modell kan vi se hvor mye av variasjonen mellom individer som blir forklart av modellene. For å finne forklart varians i flernivåmodeller sammenlikner man restvariens i en tom flernivåmodell (modell 0) med bare avhengig variabel, med restvariensen i modellen av interesse (modell 1). Deretter divideres differansen mellom modell 0 og 1 med restvariensen i modell 0 for å finne hvor stor andel av restvariasjonen som har blitt forklart i modell 1.

$$\frac{Restvariens_{Modell\ 0} - Restvariens_{Modell\ 1}}{Restvariens_{Modell\ 0}}$$

I flernivåmodeller er det som tidligere nevnt varians for begge nivåene i modellen. Derfor kan vi se på hvor mye av variasjonen som er forklart på hvert av nivåene i modellen. Ved å bruke likningen over, ble svaret at modell 1 gjør rede for 5,2% av variasjonen mellom individer, og 10% av variasjonen mellom land.

R^2 på nivå 1 avslører at modellen i svært liten grad gir en forklaring for hva som påvirker de negative holdningene til sosiale ytelser. Noen variabler som utgjorde stor effekt på R^2 var «Most people don't really try to find a job», og «Standard of living for the old/unemployed is governments responsibility». Det ble bestemt å ikke inkludere disse i analysen, da de er for nært relatert til avhengig variabel. Som den lave forklarte variansen på nivå 1 tilsier, så virker det som disse holdningene er mer stabile på tvers av de tradisjonelle klasselinjene enn det andre velferdsholdninger er. Likevel

fremkommer det interessante resultater, men forklaringskraften er definitivt lavere enn forventet.

Ved at restvariansen reduseres på nivå 2 i en modell med bare variabler på nivå 1, indikerer at 10 prosent av variasjonen mellom landene kan forklares ved at landene har ulik komposisjon av individer med ulike verdier på variablene inkludert i modellen på nivå 1 (Mehmetoglu & Jakobsen, 2017, s. 198-199). Vi kan se på effekten av politisk venstre/høyre som et eksempel. Personer lengre til høyre er har mer negative holdninger til sosiale ytelser. Hvis et land er fullt av høyre-radikale hvor alle har plassert seg selv helt til høyre på den politiske akse og på grunn av dette har en høy verdi på negative holdninger, så vil denne variansen bli forklart bort når denne variabelen blir inkludert i modellen på nivå 1. Dette er da en komposisjonell effekt, siden det var komposisjonen av individer, som var utelukkende høyre-radikale, som var kilden til variansen.

Hvis vi ser på R^2 for modell 2, ser vi at forklart varians har steget til 71.7% for nivå 2. Dette er en økning på 61.7% fra modell 1. Begge variablene som ble lagt til i denne modellen var på nivå 2, som innebærer at 61.7% av variasjonen på avhengig variabel mellom land ble forklart gjennom de kontekstuelle variablene velferdsregime og GINI-indeks. Det er konteksten som representert via de institusjonelle og kulturelle strukturene som fanges opp av regimekategoriseringen og økonomisk ulikhet målt med GINI-indeksen.

6.1 Effekter på individnivå

På individnivå er det neglisjerbare forskjeller mellom modell to og modell én. Tidsvariabelen avslører at det ikke har skjedd noen store endringer i negative holdninger til sosiale ytelser fra 2008 til 2016, dette på tross av den økonomiske krisen i 2008. Heller ikke kjønn eller alder har noen signifikant effekt på avhengig variabel i noen av modellene. Modell 1 og 2 viser at alder har en p-verdi på 0.051, som teknisk sett er under signifikansnivået vanligvis satt. Effekten er uansett såpass lav, at det ikke er av spesiell interesse. Kvinner har i tidligere forskning tendert å være mer støttende overfor velferdsstaten, men gitt resultatet som kommer frem i modellene så er ikke dette på bakgrunn av negative holdninger til sosiale ytelser. Eldre individer har vist seg å være mer positive til velferdsstaten, men heller ikke dette gjør utslag på de negative holdningene.

Utdanningsnivå har en effekt på avhengig variabel, med en økende effekt for hvert steg i utdanningsprosessen, alle signifikante effekter, med grunnskole eller lavere utdanning som referansepunkt. Individer som har fullført ungdomsskole er gjennomsnitt 0,083 mindre negative holdninger, fullført VGS 0.132 og fullført universitetsgrad 0,261. Fullført universitetsgrad viser den største enkelteffekten av variablene på individnivå. Også her er resultatene noe overraskende da tidligere studier har vist at mer utdannede individer er i gjennomsnitt mer kritiske til velferdsstaten. Samtidig har denne sammenhengen blitt observert i andre studier av de negative velferdsholdningene (Ervasti, 2012; van Oorschot et al., 2012)

Hvorvidt nåværende inntekt strekker til samvarierer med avhengig variabel ved at mindre økonomiske mangler fører til mer negative holdninger. Med «veldig vanskelig med nåværende inntekt» som referanseverdi så øker gjennomsnittlig verdi på avhengig variabel med 0,157 for «vanskelig», 0.238 for «klarer meg», og 0,234 for «komfortabelt på nåværende inntekt». Personer som har mer utfordringer med personlig økonomi har dermed, i gjennomsnitt, mindre negative holdninger enn de som klarer seg bedre.

Hvor individer får majoriteten av sin inntekt fra har også betydning. Personer med inntekt fra sosiale ytelser i form av dagpenger og annen støtte har mindre negative holdninger knyttet til sosiale ytelser i forhold til lønnsinntakere. Dette er den nest største enkeeffekten med en koeffisient på $-0,248$. Dette stemmer overens med forventninger basert på tidligere forskning. Majoritetsinntekt fra dagpenger indikerer arbeidsledighet, og resipienter av sosiale ytelser er betydelig mer positive til velferdsstaten.

Pensjonister skiller seg ikke ut i forhold til lønnsinntakere, på tross av at deler av pensjonsutbetalinger kommer i form av sosiale ytelser fra staten. Dette er ikke så overaskende da pensjon skiller seg fra andre ytelser som dagpenger og sosialhjelp. Pensjon kan ses på en belønning for et langt liv i arbeid, og er den mest støttede delen av velferdsstaten (Oorschot et al., 2017). Det er mulig at pensjonister ikke identifiserer seg med andre mottakere av sosiale ytelser. Majoritetsinntekt fra investeringer og annet har ingen effekt i forhold til tradisjonelle lønnsinntakere.

Som forventet så har plassering på den politiske aksene en klar effekt på avhengig variabel. Venstrevridde individer har mindre negative holdninger enn høyrevridde individer. For hvert steg mot høyre så reduseres negative holdninger i gjennomsnitt med 0.071 .

Høy politisk tillit fører til mindre negative holdninger. For hvert steg mot høyere politisk tillit reduseres negative holdninger med 0.028 i gjennomsnitt. På tross av at det er 10 mulige verdier så virker effekten å være beskjeden med en maksimal effekt på 0.28 på avhengig variabel. Fra dette kan det virke som at individers tiltro til de politiske institusjonene har litt å si for de oppfattede negative effektene av sosiale ytelser på folks moralske karakter. En del av svaret kan ligge i at mer kompetente politikere og tilhørende institusjoner klarer å designe ordninger som ikke lett kan misbrukes.

Generell tillit har en koeffisient på 0.05 , og har 10 mulige verdier. Det betyr at en person som ikke har tillit til folk flest i det hele har i gjennomsnitt 0.5 mer negative holdninger til sosiale ytelser enn det folk som har full tillit til folk flest. Forskjellen inklusjonen av generell tillit utgjør på R^2 er 0.7 prosent, som er noe lavere enn antatt. Samtidig så utgjør det 15.6% av den forklarte variasjonen i modell 2, som er en mer optimistisk presentasjon av tallene.

6.2 Effekter på landsnivå

En liten advarsel før du koser deg med neste seksjon. Som nevnt i metodedelene er det noen utfordringer angående bruk av flernivåmodell og variabler på nivå 2. I analysen er det bare 18 land, som er i gråsonen for hva som gir stabile resultater gitt antall enheter på nivå 2 (Stegmueller, 2013). Utrekningene i stata vil skape standardavvik som er for små, og signifikante resultater vil være lettere å oppnå.

Forskjellen mellom modell 1 og modell 2 er inklusjonen av variabler på nivå 2. Forklart variasjon for nivå 2 i modell 1 var 10% , og har i modell økt til 71.7% . Dette tyder på at brorparten av variasjonen kommer fra kontekstuelle faktorer i de ulike landene, og 61.7% av den variasjonen forklares bort med GINI-indeks og regimetype. Endringen i intraklassekorrelasjonskoeffisienten bekrefter også dette, ved at den går fra 6.1% i modell 1 til 2.1% i modell 2.

Effekten av regime på avhengig variabel gir tre signifikante avvik fra den skandinaviske referanse-kategorien. Det anglosaksiske regimet viser det største avviket med en koeffisient på 0.544 og p-verdi på < 0.001 . I gjennomsnitt så har individer i dette

regimet 0.544 lavere verdi på avhengig variabel. Dette resultatet er forventet på bakgrunn av de ulike institusjonelle utformingene. Bismarckregimene viser en koeffisient på 0.228, men en langt mindre sikker p-verdi på 0.017. Det sørlige regimet viser en sterkere effekt med koeffisient på 0.378, og p-verdi på 0.009.

Effekten av økonomisk ulikhet har en negativ effekt på avhengig variabel. Koeffisienten viser -0.049 for hvert ekstra poeng på GINI-indeksen. Høyere verdier på en GINI-indeks indikerer at det er større økonomisk ulikhet innad i landet. Dermed betyr dette resultatet at høyere økonomisk ulikhet fører til mindre negative holdninger. Som nevnt i metodekapittelet så spenner indeksen fra 0 til 100, men landene får ikke benyttet hele registeret. Den laveste registrerte GINI indeksen er 25.4 og tilhører Slovenia, mens den høyeste verdien er 37.7, og tilhører Russland. Det er noen problemer med dette resultatet. Som figur 1 viser, så er Russland en statistisk uteligger når det kommer til gjennomsnittsverdi på avhengig variabel. Samtidig er det Russland som er innehaver av førsteplassen på økonomisk ulikhet. Dette kan indikere at Russland er en særlig innflytelsesrik observasjon som kan påvirke resultatene i negativ retning, i retningen vi ser GINI-indeksens koeffisient peker mot i modellen. En slik innflytelsesrik uteligger vil her ha mulighet til å utgjøre en stor effekt på regresjonen på grunn av det lave antallet av enheter på nivå 2. Cooks Distance er en måte å finne ekstra influensielle observasjoner (Mehmetoglu & Jakobsen, 2017, s. 155-156). En utregning av Cook's Distance viser at Russland får en verdi på 1.57, som er godt over den anbefalte absolutte øvre grensen på 1.0. For å se om det er andre variabler hvor enkeltland utgjør en betydelig forskjell på koeffisientene blir DFBETA kommandoen brukt. Her kommer det frem at Russland påvirker GINI-indeksen og konstantleddet i svært stor grad. Begge har en DFBETA på over to, som betyr at Russland påvirker variabelen GINI-indeks og konstantleddet tilsvarende to standardavvik (ibid.). Basert på dette så kan det ikke sies noe definitivt for GINI-indeksen i disse modellene. Denne medfører at den forklarte variansen for nivå 2 som skyldes de kontekstuelle variablene sannsynligvis er overestimert.

6.3 Samspillseffekter

Denne seksjonen vil se på ulike samspillsledd mellom generell tillit og flere av de sentrale uavhengige variablene som har vist å ha en betydelig effekt på velferdsordninger. Det er sannsynlig at effekten av tillit på avhengig variabel avhenger fra gruppe til gruppe. Av spesielt stor interesse er det hvorvidt ideologi, inntekt og regime samhandler med generell tillit, da disse hadde betydelige effekter på egenhånd. Voicu og Voicu (2011) indikerte også i sin artikkel om hvordan tillit påvirker velferdsholdninger, at egeninteresse har en modererende effekt på tillitsvariabelen, og det samme antas å være tilfellet her.

Ideologi representerer individers verdier og underliggende preferanser om politiske institusjoner som velferdsstaten. Et individs tillit til folk flest vil nok ikke påvirke de negative holdningene hvis en befinner seg helt til høyre på den politiske skalaen, da deres kritikk er mer av en strukturell karakter. Venstrevridde individer har en mer positiv forestilling av velferdsstaten, og generell tillit kan utgjøre en større effekt på negative holdninger for denne gruppen. Effekten av tillit i de ulike regime kan også variere. På samme måte som ideologi, så er de ulike regimene et produkt av ulike verdigrunnlag (Esping-Andersen, 1990). I tillegg er det spørsmål angående tillitsradiusen i de ulike regimene, som kan påvirke hvor vid tilliten til folk flest er seg i de ulike regimene.

Dette er en samling samspillseffekter som har teoretisk støtte, og som forbedret modellen vis á vis modell 2. Samspill mellom utdanning og generell tillit ble forsøkt på siden egeninteresse har vist å påvirke effekten av generell tillit, men det førte ikke til en bedre modell. Alder viste seg å ikke å ha en betydelig effekt i modell 2, og ble derfor forsøkt kvadrert, da det er uvanlig at velferdsholdninger ikke korrelerer med alder. Dette ga heller ingen signifikante resultater, og ble derfor droppet. Heller ikke en kvadrering av generalisert tillit bar frukter.

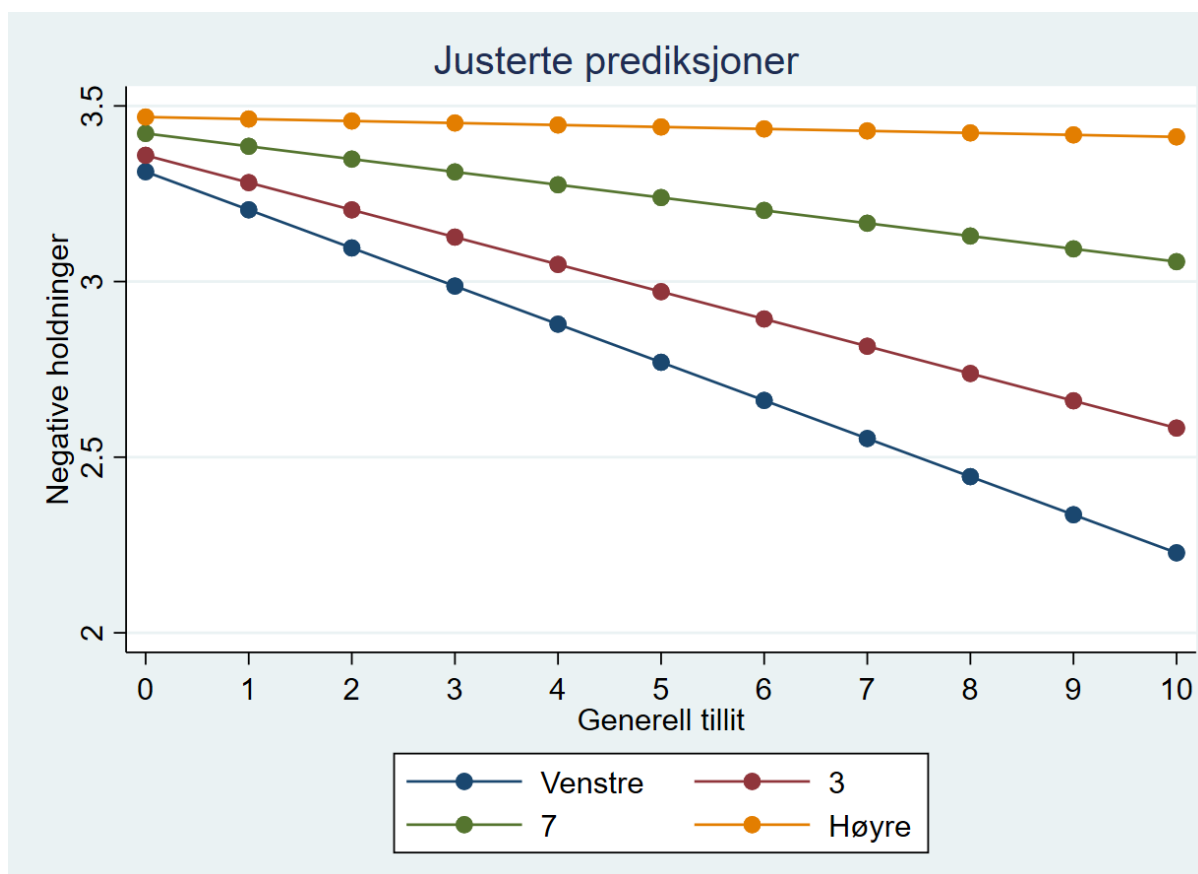
Tabell 5. Flernivåmodell med samspillsledd

Modell 3			
Negative holdninger	Koeffisient	Std. feil	p-verdi
Strekker inntekt til? (veldig vanskelig med nåværende inntekt ref.)	0	.	.
Vanskelig	.252	.053	<.001
Klarer meg	.455	.073	<.001
Komfortabelt	.529	.089	<.001
Politisk venstre/høyre	.016	.018	.394
Regime (Skandinavisk ref.)	0	.	.
Anglosaksisk	.333	.203	.101
Bismarck	.146	.116	.21
Sørlig	.061	.14	.664
Østeuropeisk	-.306	.109	.005
Generell tillit	-.09	.014	<.001
Samspillsledd			
Generell tillit # Politisk venstre/høyre	.011	.001	<.001
Generell tillit # Strekker nåværende inntekt til	0		
Vanskelig	-.024	.01	.016
Klarer meg	-.049	.013	<.001
Komfortabelt	-.062	.016	<.001
Generell tillit # Regime (Skandinavisk ref.)	0		
Anglosaksisk	.032	.023	.167
Bismarck	.009	.01	.335
Sørlig	.054	.004	<.001
Østeuropeisk	.053	.012	<.001
Konstant	4.567	.348	<.001
N nivå 1	63 254	N nivå 2	18
Restvarians nivå 1	.824	R ² nivå 1	.056
Restvarians nivå 2	.019	R ² nivå 2	.68
ICC	.023		
Endring i -2LL fra modell 2	346		

Inkluderingen av de tre samspillsleddene i modell 3 viser en endring i -2LL på 346, som indikerer en signifikant forbedring fra modell 2.

Samspillsleddet mellom tillit og politisk venstre/høyre akse er signifikant, som innebærer at effekten av tillit blir moderert basert på et individs plassering på akse. Det tolkes som at hvert steg mot høyre på den politiske akse øker stigningstallet med 0.016. Variabelen politisk venstre/høyre har nå blitt ikke-signifikant. Denne tolkes nå som at plassering på den politiske venstre/høyre akse blant individer uten generell tillit ikke har noen effekt på negative holdninger til sosiale ytelser.

Figur 2. Graf som visualiserer samspillseffekten mellom generell tillit og politisk venstre/høyre

I figuren over vises samspillsleddet grafisk. Den gule linjen viser effekten generell tillit har på avhengig variabel for individer helt til det politiske høyre og den grønne individene som er høyremoderate. Den blå linjen viser effekten for et individ helt til det politiske venstre og den røde linjen en som er personer som er venstremoderate. Her ser vi at et høyreorientert individs negative holdninger ikke blir påvirket av ens generelle tillit. Et venstreorientert individs negative holdninger reduseres betydelig ved økt tillit. Dette viser at ideologi drastisk påvirker den generelle tillitens effekt på avhengig variabel. De negative forestillingene knyttet til sosiale ytelser påvirkes ikke av et individs vurdering om folk flest er til å stole på hvis en person plasserer seg helt til høyre politisk.

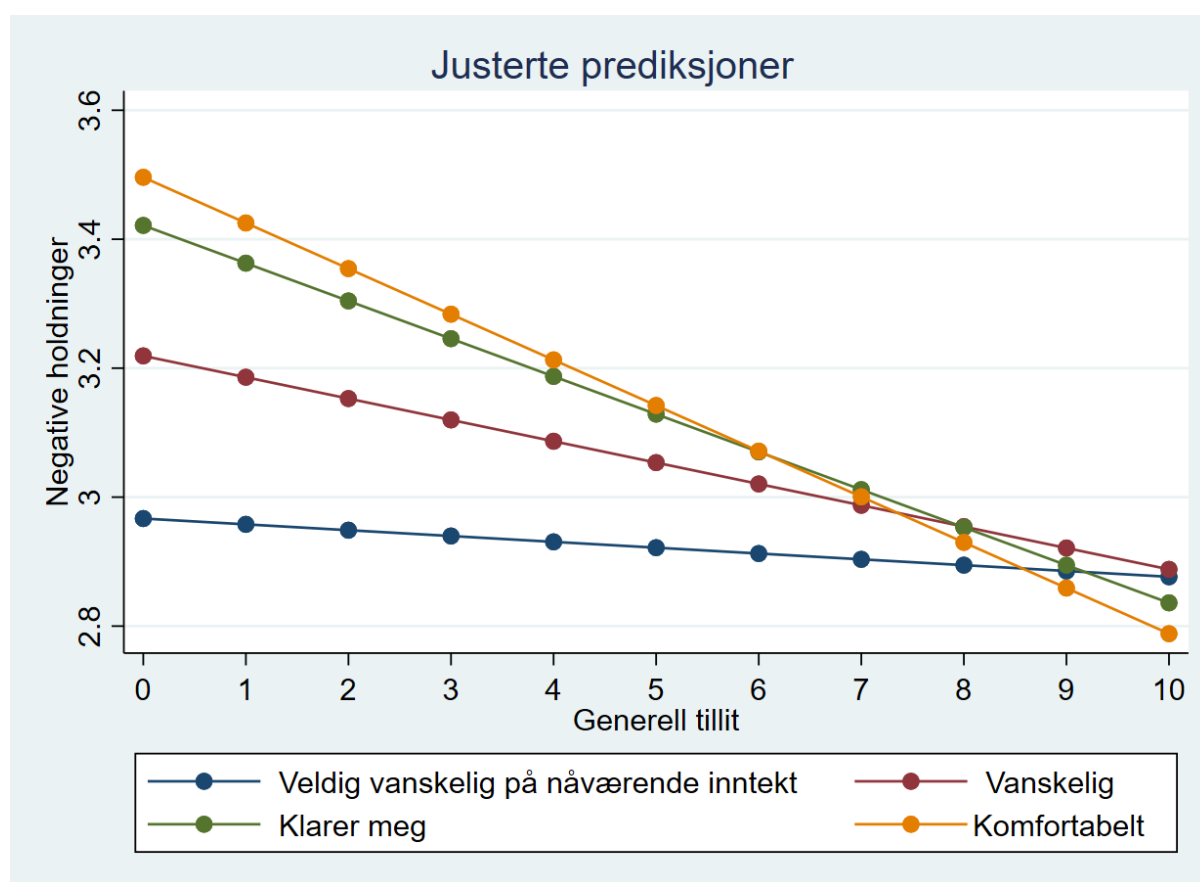
På motsatt ende av det politiske spekteret finner vi at ens holdninger er sterkt påvirket av ens generelle tillit, og kan utgjøre en effekt på avhengig variabel fra ca. 3.25 til 2.25. Gitt at avhengig variabel har 5 verdier, så er dette en betydelig effekt. Som figuren over viser er ikke forskjellene mellom en høyreorientert og venstreorientert verdi på negative holdninger stor når individet ikke har noe generell tillit. De venstreorientertes negative holdninger reduseres skarpt basert på hvorvidt de stoler på folk. Dette indikerer at deres oppfatning av at sosiale ytelser gjør folk late og mindre omsorgsfulle avhenger av deres moralske vurdering av andre individer. Det er ikke gitt at sosiale ytelser gjør folk late, men hvis folk ikke er til å stole på og ikke opptrer rettferdig, så øker individets oppfatning av velferdsstaten som moralsk skadende.

Samspillet mellom tillit og inntektsvariabelen viser at både samspillsleddet og den opprinnelige variabelen produserer signifikante resultater for alle verdiene. Den

opprinnelige variabelen viser nå den gjennomsnittlige forskjellen mellom individer med varierende utfordringer med nåværende inntekt for folk med ingen generell tillit. Her er koeffisientene betydelig høyere enn i modell 1 og 2, hvor «klarer meg» og «komfortabelt» har mer enn dobbelt så høy effekt i forhold til referansekategorien «veldig vanskelig». Dette indikerer at forskjellene i negative holdninger til sosiale ytelser i tilknytning til inntekt er mye høyere blant individer uten generell tillit.

Samspillsleddet viser en negativ koeffisient for alle kategoriene i forhold til referansekategorien. En økt tilfredshet med inntekt fører til et lavere stigningstall for tillit på avhengig variabel. Dette betyr at personer som føler at nåværende inntekt strekker innehar holdninger som er mer påvirkelige av deres tillitsnivå. Figur 4 nedenfor viser sammenhengen grafisk.

Figur 3. Samspillet mellom generell tillit og hvorvidt nåværende inntekt strekker til

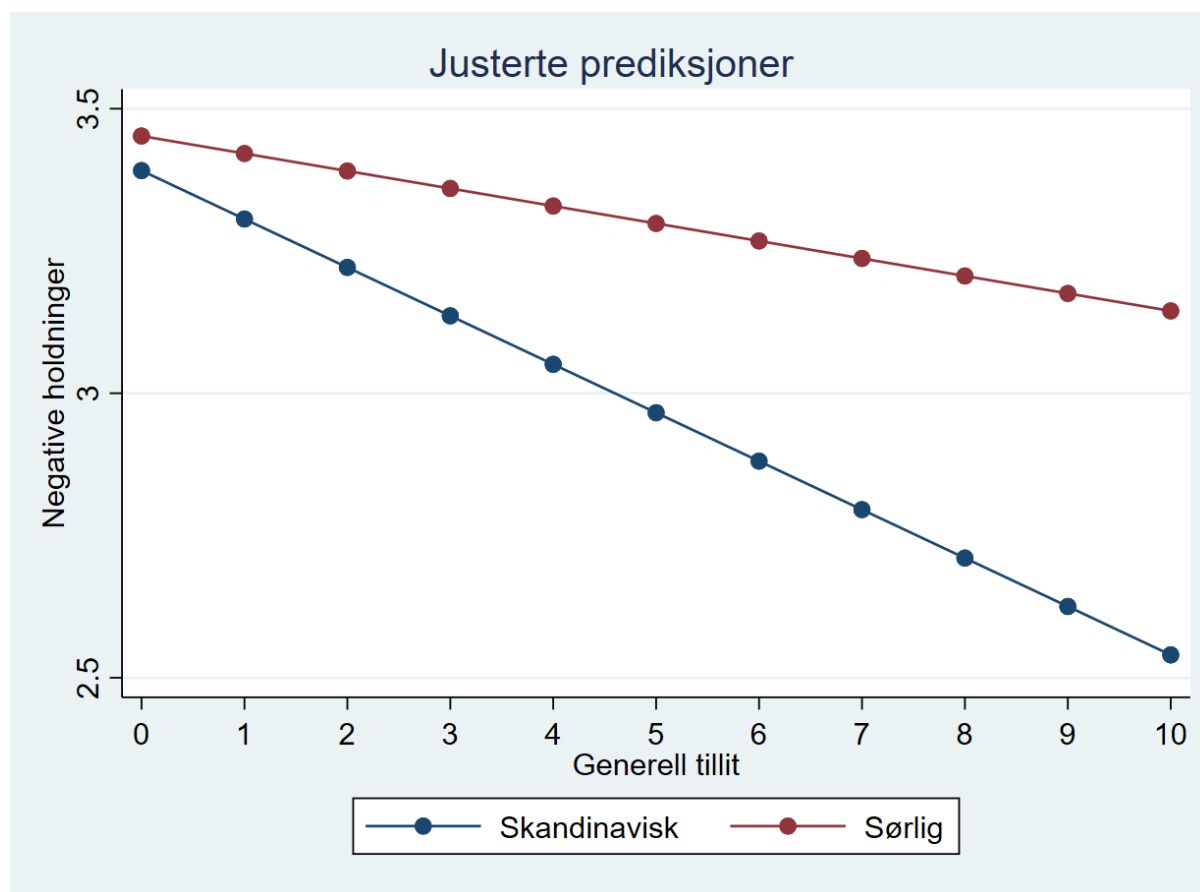
Den blå linjen i figur 3 viser regresjonslinjen for individer som har det veldig vanskelig på nåværende inntekt, og den røde for individer som har det vanskelig. Den gule linja for individer som lever komfortabelt på nåværende inntekt og den grønne for individer som klarer seg. X-aksen representerer generell tillit fra 0 til 10, og y-aksen verdien på avhengig variabel.

Her ser vi de store forskjellene for individer med 0 i tillit. På motsatt ende av x-aksen ser vi at forskjellene i negative holdninger omtrent er utvisket for individer med full tillit til folk flest. Stigningstallet for generell tillits effekt på avhengig variabel er ulik for hver av inntektskategoriene. Den bratteste kurven tilhører individer som har det komfortabelt på nåværende inntekt, og lavere tilfredshet med inntekt fører til en slakere kurve.

På samspillsleddet mellom tillit og regime ser vi at effekten av tilliten ikke er den samme i de ulike regimene i forhold til referansekategorien skandinavisk. Alle regimene har positive koeffisienter, som tyder på at det er det skandinaviske velferdsregimet hvor tillit at sterkest negativ effekt på negative holdninger knyttet til sosiale ytelser. Det anglosaksiske og Bismarck regimet har ikke signifikant ulik påvirkning av generell tillit på avhengig variabel.

I det sørlige velferdsregimet og det østeuropeiske regimet har tillit lavest effekt på negative stereotyper knyttet til sosiale ytelser. Det blir ikke lagt mye vekt på det østeuropeiske regimet. Dette er fordi som vi observerte i figur 1, så var den østeuropeiske grupperingen svært heterogen med sine verdier på avhengig variabel. Spesielt Russland og Estland virker å være statistiske uteliggere som kan påvirke resultatet for hele gruppen. De store variasjonene innad i Øst-Europa kombinert med problematikken rundt samspillsledd på tvers av nivåer skissert av Stegmueller (2013), gjør at resultatet ikke bør tillegges for mye vekt.

Figur 4. Samspillet mellom generell tillit med det skandinaviske og sørlige velferdsregimet

I figuren over vises de ulike effektene tillit har på negative holdninger for individer fra det sørlige regimet og det skandinaviske regimet. Her har jeg valgt å ikke inkludere kurvene for alle regimene, da dette gjør det vanskeligere å se regimene av interesse (se appendiks for figur med alle regimene inkludert). Den bratteste kurven tilhører det skandinaviske, og den slakeste kurven det sørlige regimet. Den modererende effekten

tillit har overfor negative velferdsholdninger, er dobbelt så sterk for det skandinaviske regimet.

Det anglosaksiske regimet har fått ingen signifikant effekt i samspillsleddet. Koeffisienten er litt lavere enn for det sørlige regimet, men har en betydelig større standardfeil, som gjør at det ikke oppnår signifikant status. England og Irland som representerer regimet preges av svært negative holdninger til sosiale ytelser (se figur 1 i begynnelsen av seksjonen), samtidig som de har over gjennomsnittlig generalisert tillit. Effekten av tillit på negative holdninger til sosiale ytelser i hvert av landene er dog veldig forskjellige, som den store standardfeilen vitner om.

7.0 Diskusjon

I denne seksjonen blir resultatet av analysen sett gjennom de teoretiske rammeverkene som ble introdusert i teoridelen av oppgaven, og funnene vurdert i forhold til tidligere forskning.

Det aller første som bør diskuteres er den uvanlig lave forklarte variansen på nivå 1. I modell tre som er den mest komplette modellen gir en R^2 på 5.6%. Dette innebærer at variablene på nivå 1 forklarer veldig lite av hva som faktisk påvirker holdningene til de negative moralske konsekvensene av velferdsstaten. Dette er interessant i seg selv, da det virker som at disse holdningene er relativt stabile på tvers av de sosioøkonomiske og demografiske skillene, som ofte er sterke forklaringsfaktorer i samfunnsvitenskapelig forskning. Denne lave forklaringskraften fant også van Oorschot et al. (2012) da de så på holdninger til velferdsstatens konsekvenser. Først når de inkluderte variabler som målte persepsjon av velferdsmottakere og bredde for velferdsstaten, som for grunner nevnt i et tidligere avsnitt ikke ble inkludert her, fikk de en forklart varians på over 20%. Forklart varians for nivå 2 ble 71.7%, som er en stor kontrast. Den forklarte variansen for nivå to er trolig for høy på bakgrunn av den statistiske uteliggeren Russland. Bare 10% av variasjonen mellom land var resultat av komposisjonelle effekter av variablene inkludert på nivå 1, som viser at majoriteten av variasjonen mellom land kan forklares av kontekstuelle effekter. Dette står også i stil med hva andre har funnet rundt variasjonen av negative velferdsholdninger (van Oorschot et al., 2012)

7.1 Generell tillit

Generell, mellommenneskelig tillit har en betydelig effekt på de negative forestillingene knyttet til sosiale ytelser. Tillit utgjorde den nest sterkeste effekten på avhengig variabel, bak den politiske venstre/høyre aksen. Foran politisk tillit og tilfredshet med nåværende inntekt. Dette tyder på at Daniele og Geys (2015) hadde rett i sin antagelse om at tillit ville ha en effekt gjennom en lavere mistanke om misbruk av sosiale ytelser en ikke hadde rett på. Denne effekten var også spådd av Uslaner (2002) gjennom at høyere generalisert tillit, som er en blanding av moralsk tillit og en moralsk vurdering av det samfunnet en befinner seg i, minsker bekymringer rundt misbruk av ytelser. Samtidig fører det til økt solidaritet overfor mottakerne av de sosiale ytelsene, spesielt for individer som lever svært separerte liv fra det denne gruppen gjør.

Generell tillit hadde også interessante samspill med regimetype, tilfredshet med inntekt, og politisk ideologi. Dette er tegn på at tillit spiller ulike roller for ulike grupper mennesker. Disse samspillseffektene vil bli diskutert i de respektive underseksjonene.

Det er vanskelig å finne en klar kausalitet for generell tillits effekt på negative holdninger. Det er en mulighet for at positive velferdsholdninger kan føre til mer generell tillit for eksempel. Bergh og Bjørnskov (2014) finner at retningen på kausalitetsforholdet trolig går fra generalisert tillit til mer aksept for velferdstiltak. De forklarer dette ved at tillit faciliterer samarbeid, og dermed fører mer aksept for velferdsstaten. Denne retningen på kausaliteten forventes også for de negative oppfatningene av velferdsstaten som studeres i denne oppgaven.

7.2 Egeninteresse

Egeninteresse viste seg å være ha varierende fortegn. Koeffisientene til inntekt, og kilde til inntekt viser en positiv sammenheng mellom egeninteresse og negative holdninger. Høyere utdanning på den andre siden hadde negativ sammenheng med de negative holdningene.

Tilfredshet med inntekt hadde som forventet sterke effekter på de negative holdningene. Mer tilfredshet med inntekt tilsvarer en mer negativ forestilling av sosiale ytelsers moralske konsekvenser. Dette kan forklares delvis gjennom at personer med lavere inntekt har mer positive holdninger til velferdsstaten enn de med høy inntekt på bakgrunn av ulike gevinstene for ulike sosioøkonomiske klasser. Som oftest er de rike hovedsakelig bidragsyttere, og fattige mottakere av sosiale ytelser. Individuer innenfor samme sosiale sjikt vil oppleve økt solidaritet og forståelse for mottakere av sosial støtte gjennom delte erfaringer og samhandling med personer i de mer risikoutsatte posisjonene i samfunnet. Personer tenderer å sosialisere med medmennesker som har en liknende sosioøkonomisk bakgrunn (Mcpherson et al., 2001), og folk med økonomiske utfordringer kan ha en bedre forståelse og empati for utfordringene mottakere av støtte opplever. For å bygge opp under dette kom det også frem at mottakere av sosial støtte, dagpenger og annen sosial støtte, var mindre negative til sosiale ytelser enn individer som fikk sin majoritetsinntekt fra lønnsarbeid.

Modell 3 avslørte at disse variasjonene er avhengig av individers generelle tillit. Stigningskurven for generell tillit på avhengig variabel var slakere for de med økonomiske bekymringer enn for de uten økonomiske bekymringer. Som Uslaner (2002) skriver, så er «folk flest er til å stole på/rettferdige/hjelpsomme» et godt mål på generalisert tillit, som innebærer tillit til folk som ikke nødvendigvis er som deg. Det er et bedre mål på brobyggende sosial kapital enn det er for bindene sosial kapital. Med dette i bakhodet kan dette forklare de ulike stigningskurvene. Folk med lavere inntekt har mer til felles med mottakere av sosiale ytelser enn det folk med høy inntekt har. Det er sannsynlig at en person som sliter med å få endene til å møtes økonomisk har vært mottaker av sosiale ytelser eller omgås med dem, og dermed har mer solidaritet og forståelse for situasjonen. Mer økonomisk begavede individer har i mindre grad kontakt med denne gruppen mennesker, og det blir mer enn ut-gruppe. Fra dette vil en rik person være mer avhengig av å ha mer av den brobyggende kapitalen som inkluderer folk utenfra sin egen sfære inn i sitt moralske samfunn. Økonomiske vanskeligheter kan indikere at gruppen som mottar sosial støtte er mer i deres mer umiddelbare sosiale sfære. Dette kan forklare den stegvis økte stigningstallet i henhold til inntekt. En høyere inntekt øker den erfaringsmessige og sosiale distansen til mottakere av sosial støtte, og livene de lever er dermed mer separerte fra hverandre.

De store forskjellene i negative holdninger ved ingen generell tillit eksemplifiserer denne sosiale distansen godt. Resultatet i modell 3 viste at for individer uten generell tillit var forskjellene i de negative holdningene mellom inntektssjiktene dobbelt så høye i forhold

til modell 2 uten samspillsleddene inkludert. Disse har ingen tillit til at folk flest er til å stole på. Likevel ser vi at de negative holdningene hos de med ingen tillit som sliter mest økonomisk bare er marginalt forskjellige fra de som sliter mest økonomisk med full tillit. Dette indikerer at mottakere av sosiale ytelser ikke krever generell tillit fra folk som har det veldig vanskelig på nåværende inntekt da de identifiserer med denne gruppen mye mer enn det de som ikke sliter med inntekten gjør.

Egeninteresseargumentet tilsier at høyere utdanning burde føre til mer negative holdninger til sosiale ytelser, da de ofte betaler mer inn i felleskassen enn de får utbetalt. I tillegg så befinner høyt utdannede individer seg i en mer sikker posisjon i arbeidsmarkedet, som gir en redusert sannsynlighet til å havne i situasjoner hvor en får benyttet seg av sikkerhetsnettet. Likevel ser vi at utdanning virker å ha en negativ effekt på avhengig variabel. Dette funnet har også blitt notert av tidligere studier av velferdskritikere (Ervasti, 2012; van Oorschot et al., 2012). Dette kan være et resultat av at utdanning kan ha en «opplysende» effekt (McClosky & Brill, 1983). De høyt skolerte har en bedre forståelse av sosiale institusjoner og strukturer, og derfor har en mindre negativ oppfatning av sosiale ytelser. I tillegg så får en mulighet til å samhandle og samarbeide med en vid gruppe mennesker i utdanningsprosessen, som kan øke ens brobyggende sosiale kapital og dermed utvide solidaritet i likhet med enkelte frivillige organisasjoner. En annen teori er at utdanning gir en resistans mot populistisk propaganda som forsøker å sverte sosiale tiltak (Ervasti et al., 2012, s. 246-247). Individer med høy utdanning tenderer også å være mer venstrevridd enn individer med lav utdanning. Disse hypotesene som argumenterer for at et motsatt fortegn ser derfor ut til å utkonkurrere de eventuelle negative effektene av egeninteresse skissert tidligere.

7.3 Politisk ideologi

Individens egenvalgte posisjon på den politiske akse hadde en signifikant effekt på holdningene til sosiale ytelser. Høyrevridde individer er i gjennomsnitt mer enige i at velferdsstaten gjør folk late og mindre omsorgsfulle enn venstrevridde individer. Dette står i stil med hva alle tidligere studier har funnet, at høyresiden av det politiske spekteret er mer kritiske til størrelse, generøsitet og konsekvenser knyttet til velferdsstaten (Algan et al., 2016; Daniele & Geys, 2015; Hasenfeld & Rafferty, 1989; Voicu & Voicu, 2011).

Høyresiden har generelt sett et mer negativt syn på velferdsstaten. Dette ser også ut til å stemme for oppfattede negative moralske konsekvenser av den. De ønsker minimal statsinnblanding, da dette kan forstyrre markedet, men også fordi det skaper velferdsavhengige mottakere som kommer frem her. Høyre siden preges av økonomisk individualisme, hvor det ønskes at personer er ansvarlige for egen skjebne. Dogmet som følger «den amerikanske drømmen», som kjent sier at suksess og rikdom er tilgjengelig for alle som er villige til å jobbe hardt, er et solid grunnlag for verdiene som underbygger høyresiden av den politiske akse. Implisitt i dette er at personer som ikke finner suksess i livet bare har seg selv å skyld på, og følgelig ikke har ønske om å finansiere latskap gjennom sosiale ytelser. Det er også hovedsakelig fra høyre politiske flanke argumentet rundt velferdsavhengighet sirkulerer. Media spiller en viktig rolle for hvordan folk oppfatter velferdsresipienter. En studie på hvorvidt media påvirker holdninger til velferds-mottakere ble utført i etterkant av opptøyer som oppsto på bakgrunn av drapet av Mark Duggan av britisk politi. Personene som deltok i opptøyene ble oppfattet som fattige, som igjen kobles til mottakere av sosiale ytelser. Avislesende individer som ble intervjuet før hendelsen viste mindre negative holdninger til velferds-mottakere enn det avislesende individer som ble intervjuet etter opptøyene

(Reeves & de Vries, 2016). Likedan er det vist at negative oppslag og negative representasjoner av sosiale ytelser og deres mottakere også utøver negative effekter på holdninger til mottakerne (Gavin, 2021). Personer som allerede innehar negative holdninger til mottakere, som de høyrevridde, vil få sine forestillinger forsterket. Medieinnhold som portretterer velferdsrettsholdere i negativt lys, er mer utbredt i mediekkanaler som lener høyre enn de som lener venstre.

Samspeillet mellom generell tillit og plassering på den politiske akse viste at ideologi hadde betydning for hvor stor effekt tillit hadde på individers negative holdninger. Kurven er betydelig brattere for venstrevridde individer enn for høyrevridde individer. Tillit har ingen effekt på en høyre-radikals holdninger, men gjør betydelig utslag på for en venstrevridde radikals. Dette tyder på at de mest konservative av oss ikke tilskriver individer noe skyld for å bli late og omsorgsløse etter å ha mottatt sosiale ytelser, men at det er institusjonen velferdsstaten som på deterministisk vis påfører ens velferdsrettsholdere moralsk skade, uavhengig av individers moralske integritet. Det kan også være at tillit får ulike konnotasjoner og oppfattede konsekvenser for velferdsstaten, for individer som står på politisk motsatte sider. Variabelen generell tillit har i denne oppgaven tre bestanddeler. Folk flest er til å stole på, folk flest er rettferdige, og folk flest er hjelpsomme. For en konservativ med ønske om en svak stat, kan tillit bety at folk kan stoles på til å klare seg selv uten hjelp fra staten. Folk flest er rettferdige, og derfor trenger ikke staten å blande seg inn i alles affærer. Folk flest er hjelpsomme, så hvis en havner i nød er det ikke behov for en generøs stat, da mellommenneskelig omsorg vil sørge for at trengende får hjelp. For en venstrevridde person kan generell tillit ha mer av den effekten som var forventet å finne i tilknytning til negative holdninger. En forestilling om at vi burde ha en stor og inkluderende stat, gjør at sosiale ytelser er en selvfølge, men at dens negative konsekvenser vil bli påvirket av individers moralske karakter. Hvis folk flest er til å stole på, rettferdige og hjelpsomme vil en ikke bli lat og omsorgsløs som følge av støtte, men hvis folk flest har de tilsvarende negative egenskapene så er det mer usikkert.

7.4 Velferdsregime

Basert på landsgjennomsnittene for negative holdninger vist i figur 1, var det bare det anglosaksiske regimet som dannet en klynge. Begge landene som er inkludert i regimet har fått pallplasser, med Irland på tredje plass og Storbritannia på første plass for høyest snitt av negative holdninger. De resterende regimene virker å være plassert tilfeldig om hverandre. En kan kanskje si at det skandinaviske viser tendenser til litt mindre negative holdninger. Det å ikke organisere seg etter velferdsregimene er litt uvanlig oppførsel for velferdsholdninger, men den samme observasjonen gjorde også Ervasti (2012) angående holdninger til de negative konsekvensene av velferdsstaten.

Den største differansen mellom regimer på negative holdninger til sosiale ytelser finner vi mellom det skandinaviske og anglosaksiske. Det også dette signifikansnivået sår minst tvil om. Det skandinaviske regimes universalitet har som nevnt vist å redusere formasjonen av negative stereotyper angående mottakerne av sosiale ytelser, ens effekter synlige i modell 2. Den anglosaksiske modellen er på motsatt side av spekteret på nettopp dette, med den høyeste graden av behovsprøving for sine sosiale ytelser. Det kan virke som innbyggerne i de skandinaviske regimene har en høyere vurdering av den moralske motstandsdyktigheten til velferdsstatens mottakere. Hos Irland og Storbritannia virker det som en ikke har stor tiltro til at klarer å motstå velferdsavhengigheten. Samtidig så er den institusjonelle utformingen et produkt av ideologi og verdier av innbyggerne. En beskjedne og behovsprøvd utforming er delvis et

resultat av en underliggende skepsis til velferdsstaten kan også være en del av forklaringen. Det er styrken av de moralske konsekvensene av det sosiale sikkerhetsnett, og ikke nødvendigvis svak moral hos mottakerne som gir grunnlag for denne effekten.

Bismarckregimene viser en koeffisient på 0.228, men en langt mindre sikker p-verdi på 0.017. Deres velferdssystem er mer knyttet til yrkesgruppe og status, og mindre behovsprøving og sanksjonering. Dermed er det mer universalistisk enn det anglosaksiske regimet, samtidig som de ikke skårer like høyt som det skandinaviske regimet. Dette stemmer også godt med forventningene, hvor Bismarckregimet befinner seg mellom ytterpunktene skandinavisk og anglosaksisk velferdsregime. Samtidig bør en ta det resultatet med en klype salt, da en modell med så få enheter på nivå 2 kan skape skjevheter, ofte i retning mot mer signifikante funn enn det er grunnlag for.

Van Oorschot et al. (2012) hadde rett i sine mistanker om tillit kunne ha ulik effekt for ulike velferdsregimer. Stigningstallet for effekten av tillit på de negative holdningene til sosiale ytelser var signifikant ulike for det østeuropeiske og sørlige regimet i kontrast med det skandinaviske regimet. Kurven var brattest for det skandinaviske regimet, og slakest for det øst-europeiske og sørlige.

Den mer moderate effekten av tillit i det sørlige regimet kan henge sammen med hva Realo et. al. (2008) fant i deres artikkel om tillitsradius. De sørlige landene preges av relativt høy familialisme. Dette refererer til et sosialt system hvor det er et stort fokus på familien, og på bakgrunn av dette produserer en sterk inn-gruppe i familien, og ut-gruppe av de som er utenfor familien. Dette kan knyttes til Putnams (1993) differensiering mellom bindene og brobyggende sosial kapital. Medlemskap i en sterk inn-gruppe som familien produserer rikelig med bindende sosial kapital, ofte på bekostning av brobyggende kapital. Så selv om de har tillit til folk flest, så betyr det ikke nødvendigvis at denne strekker seg like langt som i regimer mindre preget av familialisme. Ferrera (1996) viste også at staten har en begrenset rolle i omsorgssfæren, hvor familie og venner har mer ansvar for å ta vare på sine. Hvordan en velferdsstat er utformet delvis et resultat av innbyggeres egne oppfatninger av hva staten burde være ansvarlig og ikke ansvarlig for. Hvis en foretrekker at velferdsstaten ikke skal blande seg inn med generøse og kostbare sosiale ytelser ol., så er dette kanskje på grunnlag av at en har negative forestillinger knyttet til det. Det at tillit har svakere effekt her kan derfor også skyldes at de negative stereotypiene er mer knyttet til velferdsstaten, og ikke til den moralske motstandsdyktigheten til mottakerne av de sosiale ytelsene. Ferrera (1996) viser også at de sørlige regimene preges av misnøye av de nåværende ytelsene, noe som ikke er så overaskende med tanke på klientellisme, som har ført til ujevn fordeling av sosial støtte. Dårlige erfaringer med velferdsstaten i sitt land, er fruktbar jord for spirende negative holdninger, som ikke nødvendigvis kan utjevnes på bakgrunn av generell tillit.

8.0 Konklusjon

Denne oppgaven hadde som mål å se på hva som påvirker forestillingen om at sosiale ytelser påfører individer moralsk skade gjennom å gjøre dem mer late og mindre omsorgsfulle. Av spesiell interesse var effekten av generell tillit til folk flest, da denne forventes å ha en ekstra stor innvirkning på forestillinger knyttet til utnyttelse av velferdsstaten.

Gjennom analysen kommer det frem at effekten av de ulike målene for egeninteresse hadde varierende sammenhenger med de negative holdningene. Mer tilfredshet med

inntekt hadde en positiv sammenheng med negative holdninger. Personer som fikk majoriteten av sin inntekt fra dagpenger og andre sosiale ytelser, var mindre kritiske enn de med inntekt fra lønnsarbeid. Dette trolig på bakgrunn av de er i en mer risikoutsatt posisjon i samfunnet. Utdanning, som gjennom å være in en mindre risikoutsatt posisjon i samfunnet burde være mer kritiske til sosiale ytelser, viste seg å ha en negativ korrelasjon med de negative holdningene. Dette er trolig på grunn av utdanningens opplysende effekt, hvor utdannede individer har mer forståelse for sosial struktur og og de sosiale konsekvensene av dette. I tillegg så møter og samarbeider folk fra ulike bakgrunner gjennom studieløpet som kan produsere brobyggende sosial kapital som utvider populasjonen ens solidaritet og tillit gjelder for.

Individer til høyre på den politiske aksene hadde i gjennomsnitt mer negative holdninger knyttet til konsekvenser av sosiale ytelser enn det de som er mer til venstre. Dette på bakgrunn av de ulike verdigrunnlagene som ligger til grunn for de politiske retningene. Venstre representerer verdier som likhet, kollektivism, samt en stor og omfattende velferdsstat. Høyre siden representerer markedsliberalisme, liten velferdsstat, og et ideal om at hver mann og kvinne har ansvar for seg.

Det skandinaviske velferdsregimet har de minst negative holdningene til sosiale ytelser, etterfulgt av det østeuropeiske regimet, Bismarckregimet, etterfulgt av det sørlige og til slutt det anglosaksiske regimet. Det østeuropeiske regimet hadde dog ingen signifikant variasjon fra det skandinaviske. Det østeuropeiske regimet er en heterogen gruppe med land, hvor variasjoner rundt velferdsholdninger er betydelige.

Generell tillit hadde en sterk negativ korrelasjon med negative holdninger overfor sosiale ytelser. Individer som tror at folk flest er til å stole på, er rettferdige og hjelpsomme er mindre bekymret for at sosiale ytelser gjør folk late og mindre omsorgsfulle. Sannsynligvis er dette på bakgrunn av at tillitsfulle individer stoler på at folk i mindre grad vil ta imot støtte dersom de ikke har rett på det. Gjennom at individer har tillit til folk flest, antyder dette at folks moralske samfunn strekker seg lengre og dermed øker solidaritetens rekkevidde til også dem som er ulike fra seg selv i form av sosioøkonomisk status, rase og ideologi.

Generell tillit hadde signifikante samspillseffekter med hvorvidt inntekt strekker til, ideologi, og velferdsregime. Generell tillit har en større negativ effekt for individer som er mer komfortable på nåværende inntekt, enn for dem som sliter på nåværende inntekt. For individer som har det svært vanskelig med nåværende inntekt er effekten av tillit på avhengig variabel neglisjerbar. Dette forklares ved at personer med høyere tillit lever liv som har mindre til felles med mottakere av sosiale ytelser. Dermed er effekten av tillitens solidaritetsutvidelse mer synlig for denne gruppen enn for de med lavere inntekt, da den sistnevnte gruppen har mer til felles med mottakere av sosiale ytelser.

Generell tillit hadde en større effekt på negative holdninger til sosiale ytelser for individer på venstre side av den politiske aksene enn for individer på høyre side. Dette argumenteres i oppgaven er på bakgrunn av at høyresiden ikke tilskriver velferdsstatens negative moralske konsekvenser på individens integritet, men heller på velferdsstaten som institusjon. Disse moralske konsekvensene blir på venstresiden i større grad tilskrevet individens moralske karakter.

Tillit hadde størst effekt for de beboere i det skandinaviske regimet, og minst effekt for beboere i de sørlige og østeuropeiske regimene. Den reduserte effekten i de sørlige regimene kan delvis forklares ved en større grad av familialisme, som reduserer

tillitsradiusen og skaper en mindre solidaritetsbredde på tvers av grupper (Realo et al., 2008). For det østeuropeiske regimet er det vanskelig å finne en fellesnevner som kan gi en god forklaring.

9.0 Videre forskning

Effekten av generell tillit på ulike velferdsholdninger på tvers av land og regimer burde ble undersøkt mer grundig. Å bruke datasett som inkluderer data fra flere land, og dermed få flere enheter på nivå 2, vil gjøre mer avanserte og informative analyser mulig. Spesielt interessant er det å sammenlikne land på tvers av kontinenter og ikke bare innenfor de vestlige lands smale sfære.

Videre forskning burde også se på flerdimensjonaliteten til velferdsholdninger. Det er tydelig at velferdsholdninger er mer enn bare holdninger til enkeltvedtak og ønsket redistribusjon. Ved å analysere ikke bare hva som påvirker hver enkelt aspekt av velferdsholdningene, men også hvordan de påvirker hverandre, kan vi bidra til mer forståelse overfor legitimering av velferdsstater.

Velferdsholdninger i Øst-Europa er svært heterogene. Spesielt Russland og Estland viste særdeles lav verdi for de oppfattede negative moralske konsekvensene av sosiale ytelser. Mer innsikt i hvordan og hvorfor velferdsholdninger varierer mellom disse landene, kan hjelpe med å få en bedre forståelse av velferdsholdninger.

Referanser

- Algan, Y., Cahuc, P. & Sangnier, M. (2016). Trust and the Welfare State: the Twin Peaks Curve. *The Economic Journal*, 126(593), 861-883. <https://doi.org/10.1111/eoj.12278>
- Andersen, S. N. & Ringdal, K. (2012). Welfare Regimes and Personal Risks. I *The Future of the Welfare State* (s. 17-45). Edward Elgar Publishing. <https://doi.org/10.4337/9781781001271.00007>
- Antti, K., Tomi, K. & Mikko, N. (2012). Welfare Benefits and Generalized Trust in Finland and Europe. I *The Future of the Welfare State* (s. 195-213). Edward Elgar Publishing. <https://doi.org/10.4337/9781781001271.00015>
- Arian, A. & Shamir, M. (1983). The Primarily Political Functions of the Left-Right Continuum. *Comparative Politics*, 15(2), 139-158. <https://doi.org/10.2307/421673>
- Bambra, C. (2008). Going beyond the three worlds of welfare capitalism: Regime theory and public health research. *Journal of Epidemiology and Community Health*, 61(12), 1098-1102. *Journal of Epidemiology and Community Health*, 61, 1098-1102. <https://doi.org/10.1136/jech.2007.064295>
- Bergh, A. & Bjørnskov, C. (2014). Trust, welfare states and income equality: Sorting out the causality. *European Journal of Political Economy*, 35, 183-199. <https://doi.org/10.1016/j.ejpoleco.2014.06.002>
- Bielefeld, S., Harb, J. & Henne, K. (2021). Financialization and Welfare Surveillance: Regulating the Poor in Technological Times. *Surveillance & Society*, 19(3), 299-316. <https://doi.org/10.24908/ss.v19i3.14244>
- Bourdieu, P. (1985). The social space and the genesis of groups. *Social Science Information*, 24(2), 195-220. <https://doi.org/10.1177/053901885024002001>
- Castiglione, D., Deth, J. W. v. & Wolleb, G. (2008). *The handbook of social capital*. Oxford University Press.
- Castles, F. G. (2010). *The Oxford handbook of the welfare state*. Oxford University Press.
- Coleman, J. S. (1988). Social Capital in the Creation of Human Capital. *American Journal of Sociology*, 94, 95-120. <https://doi.org/10.1086/228943>
- Coughlin, R. M. & Lockhart, C. (1998). Grid-Group Theory and Political Ideology: A Consideration of Their Relative Strengths and Weaknesses for Explaining the Structure of Mass Belief Systems. *Journal of Theoretical Politics*, 10(1), 33-58. <https://doi.org/10.1177/0951692898010001002>
- Daniele, G. & Geys, B. (2015). Interpersonal trust and welfare state support. *European Journal of Political Economy*, 39, 1-12. <https://doi.org/10.1016/j.ejpoleco.2015.03.005>
- Delhey, J. & Newton, K. (2003). Who Trusts? The Origins of Social Trust in Seven Societies. *European Societies*, 5, 93-137. <https://doi.org/10.1080/1461669032000072256>
- Delhey, J., Newton, K. & Welzel, C. (2011). How General Is Trust in "Most People"? Solving the Radius of Trust Problem. *American Sociological Review*, 76(5), 786-807. <https://doi.org/10.1177/0003122411420817>
- Dinh, T. N. (2021). Anna risikerer å tape 14.730 kroner i måneden hvis hun jobber. *Frifagbevegelse*. <https://frifagbevegelse.no/maritim-logg/anna-risikerer-a-tape-14730-kroner-i-maneden-hvis-hun-jobber-6.158.787826.8fc77e4eb5>
- Dong, Y. & Peng, C.-Y. J. (2013). Principled missing data methods for researchers. *SpringerPlus*, 2(1), 222-222. <https://doi.org/10.1186/2193-1801-2-222>
- Edlund, J. (1999). Trust in government and welfare regimes : attitudes to redistribution and financial cheating in the USA and Norway. *European Journal of Political Research*, 35(3), 341-370. <https://doi.org/10.1111/1475-6765.00452>
- Edlund, J. (2006). Trust in the capability of the welfare state and general welfare state support: Sweden 1997-2002. *Acta Sociologica*, 49(4), 395-417. <https://doi.org/10.1177/0001699306071681>

- Erikson, R., Goldthorpe, J. H. & Portocarero, L. (1979). Intergenerational class mobility in three Western European societies: England, France and Sweden. *The British Journal of Sociology*, 30(4), 415-441. <https://doi.org/10.2307/589632>
- Ervasti, H. (2012). Who hates the welfare state? Criticism of the welfare state in Europe. I *The Future of the Welfare State: Social Policy Attitudes and Social Capital in Europe* (s. 231-249). Edgar Elgar Publishing, Inc.
- Ervasti, H., Gould Andersen, J. & Ringdal, K. (2012). *The Future of the Welfare State: Social Policy Attitudes and Social Capital in Europe*. Edward Elgar Publishing.
- Esping-Andersen, G. (1990). *The three worlds of welfare capitalism*. Princeton University Press.
- ESS. (n.d.). About the European Social Survey European Research Infrastructure. <https://www.europeansocialsurvey.org/about>
- ESS Data. (2021). <http://nesstar.ess.nsd.uib.no/webview/index.jsp?v=2&submode=abstract&study=http%3A%2F%2F129.177.90.83%3A80%2Fobj%2FStudy%2FESS9e03.1&mode=documentation&top=yes>
- Ferrera, M. (1996). Il Modello Sud-Europeo di Welfare State. *Italian Political Science Review/Rivista Italiana di Scienza Politica*, 26(1), 67-101. <https://doi.org/10.1017/S0048840200024047>
- Field, J. (2008). *Social capital* (2nd. utg.). Routledge.
- Gavin, N. T. (2021). Below the radar: A U.K. benefit fraud media coverage tsunami—Impact, ideology, and society. *The British Journal of Sociology*, 72(3), 707-724. <https://doi.org/10.1111/1468-4446.12809>
- Goossen, M. (2020). The gender gap in welfare state attitudes in Europe: The role of unpaid labour and family policy. *Journal of European Social Policy*, 30(4), 452-466. <https://doi.org/10.1177/0958928719899337>
- Halpern, D. (2005). *Social capital*. Polity.
- Hasenfeld, Y. & Rafferty, J. A. (1989). The Determinants of Public Attitudes Toward the Welfare State. *Social Forces*, 67(4), 1027-1048. <https://doi.org/10.1093/sf/67.4.1027>
- Haugan, B. (2021). Slår alarm om permitterte: – Taper penger på å komme tilbake på jobb. *Verdens Gang*. <https://www.vg.no/nyheter/innenriks/i/IERa1k/slaar-alarm-om-permitterte-taper-penger-paa-aa-komme-tilbake-paa-jobb>
- Helgheim, A. E. (2020). Taper på å jobbe mer. *Klassekampen*. <https://klassekampen.no/utgave/2020-12-03/taper-pa-a-jobbe-mer>
- Hessen, F. D. (2021). Taper tusenvis på å jobbe: – Vi lever på marginalen. *TV2*. <https://www.tv2.no/a/14344885/>
- Heywood, A. (2015). *Key Concepts in Politics and International Relations*. Palgrave Macmillan.
- Hoas, K. C. (2008). Uføretrygdete taper på å jobbe. *Aftenposten*. <https://www.aftenposten.no/norge/i/aWJxE/ufoeretrygdete-taper-paa-aa-jobbe>
- Iversen, T. & Rosenbluth, F. (2006). The Political Economy of Gender: Explaining Cross-National Variation in the Gender Division of Labor and the Gender Voting Gap. *American Journal of Political Science*, 50, 1-19. <https://doi.org/10.1111/j.1540-5907.2006.00166.x>
- Kangas, O. E. (1997). Self-interest and the common good: The impact of norms, selfishness and context in social policy opinions. *The Journal of Socio-Economics*, 26(5), 475-494. [https://doi.org/10.1016/S1053-5357\(97\)90010-X](https://doi.org/10.1016/S1053-5357(97)90010-X)
- Kenworthy, L. & McCall, L. (2007). Inequality, public opinion and redistribution. *Socio-Economic Review*, 6(1), 35-68. <https://doi.org/10.1093/ser/mwm006>
- Lin, N., Cook, K. S. & Burt, R. S. (2001). *Social capital: Theory and research*. Transaction Publishers.
- Mansbridge, J. (1999). Should blacks represent blacks and women represent women? A contingent "yes". *The Journal of Politics*, 61(3), 628-657. <https://doi.org/10.2307/2647821>
- McClosky, H. & Brill, A. (1983). *The dimensions of tolerance: What Americans believe about civil liberties*. Russell Sage Foundation.

- Mcpherson, M., Smith-Lovin, L. & Cook, J. M. (2001). Birds of a Feather: Homophily in Social Networks. *Annual Review of Sociology*, 27(1), 415-444.
<https://doi.org/10.1146/annurev.soc.27.1.415>
- Mehmetoglu, M. & Jakobsen, t. G. (2017). *Applied Statistics Using Stata - A Guide for the Social Sciences*. SAGE Publications Ltd.
- Murray, C. A. (1984). *Losing ground : American social policy, 1950-1980*. Basic Books.
- O'Connor, B. (2001). The intellectual origins of 'welfare dependency'. *Australian Journal of Social Issues*, 36(3), 221-236. <https://doi.org/10.1002/j.1839-4655.2001.tb01100.x>
- Oorschot, W. v., Roosma, F., Meuleman, B. & Reeskens, T. (2017). *The social legitimacy of targeted welfare : attitudes to welfare deservingness*. Edward Elgar Publishing, Inc.
- Pew Research Center. (2017). Views of the economy and the social safety net.
<https://www.pewresearch.org/politics/2017/10/24/5-views-of-the-economy-and-the-social-safety-net/>
- Putnam, R. (1993). The prosperous community: Social capital and public life. *The american prospect*, 13.
- Putnam, R. D. (2000). *Bowling alone : the collapse and revival of American community*. Simon & Schuster.
- Putnam, R. D., Leonardi, R. & Nanetti, R. Y. (1994). Making democracy work. I *Making democracy work*. Princeton university press.
- Realo, A., Allik, J. & Greenfield, B. (2008). Radius of Trust: Social Capital in Relation to Familism and Institutional Collectivism. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 39(4), 447-462.
<https://doi.org/10.1177/0022022108318096>
- Reeves, A. & de Vries, R. (2016). Does media coverage influence public attitudes towards welfare recipients? The impact of the 2011 English riots. *The British Journal of Sociology*, 67(2), 281-306. <https://doi.org/10.1111/1468-4446.12191>
- Regjeringen. (2021). Langsiktige utfordringer som følge av en aldrende befolkning.
https://www.regjeringen.no/no/tema/okonomi-og-budsjett/norsk_ekonomi/bruk-av-oljepenger-/langsiktige-utfordringer-som-folge-av-en/id450473/
- Ringdal, K. (2007). *Enhet og Mangfold*. Vigmostad & Bjørke AS.
- Ringdal, K. & Wiborg, Ø. (2017). *Lær Deg Stata - Innføring i Statistisk Dataanalyse*. Fagbokforlaget.
- Robbins, B. G. (2019). Measuring Generalized Trust: Two New Approaches. *Sociological Methods & Research*, 51(1), 305-356. <https://doi.org/10.1177/0049124119852371>
- Rostila, M. (2007). Social capital and health in European welfare regimes: a multilevel approach. *Journal of European Social Policy*, 17(3), 223-239.
<https://doi.org/10.1177/0958928707078366>
- Rothstein, B. (2000). Trust, social dilemmas and collective memories. *Journal of Theoretical Politics*, 12(4), 477-501. <https://doi.org/10.1177/0951692800012004007>
- Skog, O. J. (2017). *Å Forklare Sosiale Fenomener*. Gyldendal Norsk Forlag AS.
- Stegmueller, D. (2013). How Many Countries for Multilevel Modeling? A Comparison of Frequentist and Bayesian Approaches. *American Journal of Political Science*, 57(3), 748-761.
<https://doi.org/10.1111/ajps.12001>
- Svallfors, S. (1997). Worlds of Welfare and Attitudes to Redistribution: A Comparison of Eight Western Nations. *European Sociological Review*, 13(3), 283-304.
<https://doi.org/10.1093/oxfordjournals.esr.a018219>
- UNESCO. (2012). International Standard Classification of Education: ISCED 2011.
<http://uis.unesco.org/sites/default/files/documents/international-standard-classification-of-education-isced-2011-en.pdf>
- Uslaner, E. (2002). The Moral Foundation of Trust. *SSRN Electronic Journal*.
<https://doi.org/10.2139/ssrn.824504>
- Uslaner, E. M. & Brown, M. (2005). Inequality, Trust, and Civic Engagement. *American Politics Research*, 33(6), 868-894. <https://doi.org/10.1177/1532673x04271903>

- van Oorschot, W. (2000). Who Should Get What, and Why? On Deservingness Criteria and the Conditionality of Solidarity Among the Public. *Policy & Politics*, 28, 33-48.
<https://doi.org/10.1332/0305573002500811>
- van Oorschot, W., Reeskens, T. & Meuleman, B. (2012). Popular perceptions of welfare state consequences: A multilevel, cross-national analysis of 25 European countries. *Journal of European Social Policy*, 22(2), 181-197. <https://doi.org/10.1177/0958928711433653>
- Vis, B., van Kersbergen, K. & Hylands, T. (2011). To What Extent Did the Financial Crisis Intensify the Pressure to Reform the Welfare State? *Social Policy & Administration*, 45(4), 338-353.
<https://doi.org/10.1111/j.1467-9515.2011.00778.x>
- Voicu, B. & Voicu, M. L. (2011). How sociability and trust impact on welfare attitudes. A cross-european analysis. *Revista de Cercetare si Interventie Sociala*, 33, 72-90.
<https://www.proquest.com/scholarly-journals/how-sociability-trust-impact-on-welfare-attitudes/docview/1665200495/se-2>
- Wasserstein, R. L. & Lazar, N. A. (2016). The ASA Statement on p-Values: Context, Process, and Purpose. *The American Statistician*, 70(2), 129-133.
<https://doi.org/10.1080/00031305.2016.1154108>
- Weber, W. & Saris, W. E. (2015). The relationship between issues and an individual's left-right orientation. *Acta Politica*, 50(2), 193-213. <https://doi.org/10.1057/ap.2014.5>
- Weeden, J. & Kurzban, R. (2017). Self-Interest Is Often a Major Determinant of Issue Attitudes. *Political Psychology*, 38(S1), 67-90. <https://doi.org/10.1111/pops.12392>
- World Bank. (2015, 06.04.22). International Comparison Program. I.
<https://www.worldbank.org/en/programs/icp>
- Yaddanapudi, L. N. (2016). The American Statistical Association statement on P-values explained. *Journal of anaesthesiology, clinical pharmacology*, 32(4), 421-423.
<https://doi.org/10.4103/0970-9185.194772>

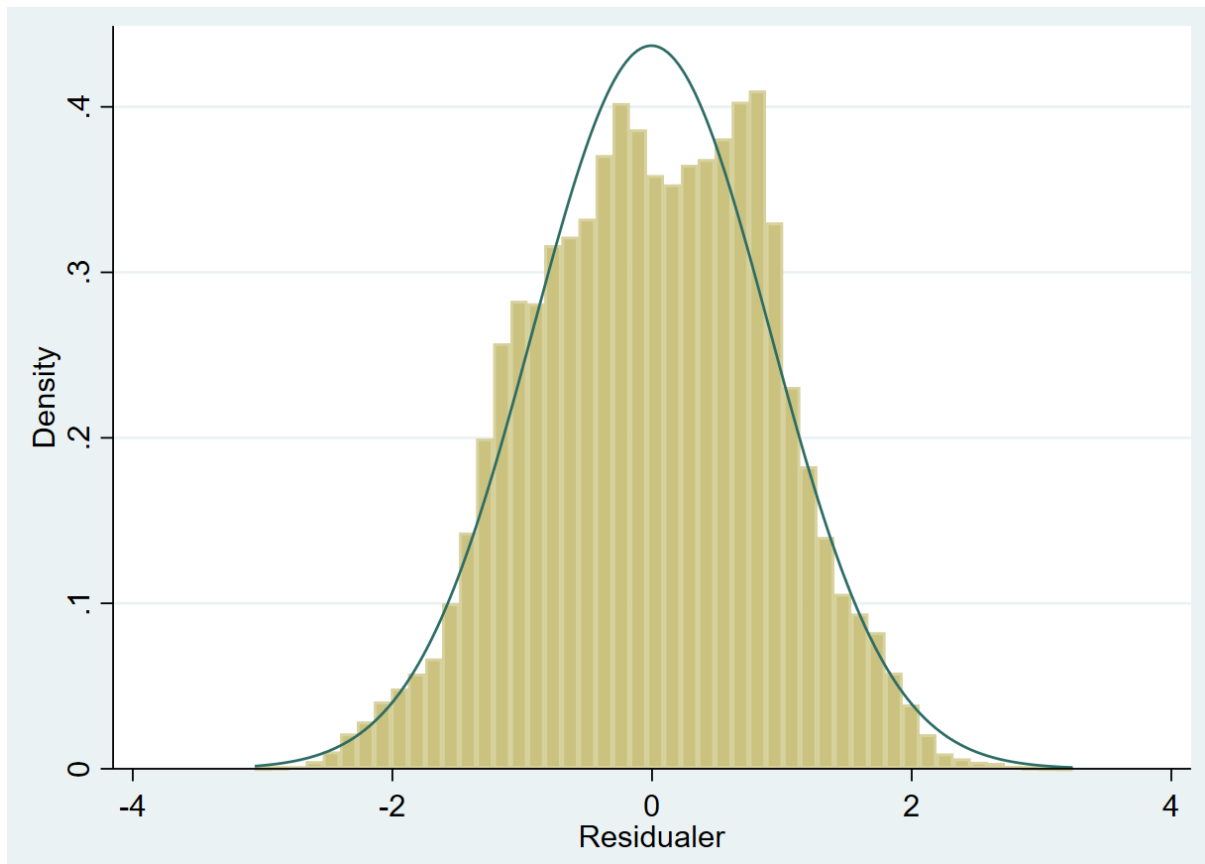
Vedlegg

Vedlegg 1: Histogram med normalfordelte residualer

Vedlegg 2: Flernivåmodell med samspill, komplett

Vedlegg 3: Samspill mellom generell tillit og velferdsregimer

Tabell 6. Histogram med normalfordelte residualer

Tabell 7. Komplet flernivåmodell med samspill

Modell 3			
Negative holdninger	Koef.	Std.feil.	p-verdi
2016 (2008 ref)	.036	.032	.256
Kvinne	.004	.011	.756
Alder	.001	.001	.029
Utdanningsnivå (grunnskole og lavere som ref.)	0	.	.
Fullført ungdomsskole	-.084	.025	.001
Fullført VGS	-.13	.016	>.001
Fullført utdanning etter VGS, ikke universitet	-.135	.043	.002
Fullført universitetsgrad	-.253	.031	>.001
Annet	-.065	.103	.53
Strekker inntekt til? (veldig vanskelig med nåværende inntekt ref.)	0	.	.
Vanskelig	.252	.053	>.001
Klarer meg	.455	.073	>.001
Komfortabelt	.529	.089	>.001
Kilde til inntekt (lønn ref.)	0	.	.
Pensjon	.014	.019	.441
Dagpenger	-.26	.057	>.001
Annen støtte	-.186	.043	>.001
Investeringer og annet	-.001	.032	.986
Politisk venstre/høyre	.016	.018	.394
Politisk venstre/høyre missing	-.027	.023	.238
Politisk tillit	-.027	.006	>.001
Generell tillit	-.09	.014	>.001
Regime (Skandinavisk ref.)	0	.	.
Anglosaksisk	.333	.203	.101
Bismarck	.146	.116	.21
Sørlig	.061	.14	.664
Østeuropeisk	-.306	.109	.005
GINI-indeks	-.048	.012	>.001
#Samspillsledd			
Generell tillit # Politisk venstre/høyre	.01	.002	>.001
Generell tillit # Strekker nåværende inntekt til	0	.	.
Vanskelig	-.024	.01	.016
Klarer meg	-.049	.013	>.001
Komfortabelt	-.062	.016	>.001
Generell tillit # Regime (Skandinavisk ref.)	0	.	.
Anglosaksisk	.032	.023	.167
Bismarck	.009	.01	.335
Sørlig	.054	.004	>.001
Østeuropeisk	.053	.012	>.001
Konstant	4.601	.393	>.001
N nivå 1	63 254	N nivå 2	18
Restvarians nivå 1	.824	R ² nivå 1	.056
Restvarians nivå 2	.019	R ² nivå 2	.68
ICC	.023		
Endring i -2LL fra modell 2	346.338		

Figur 5. Samspill mellom generell tillit og velferdsregimer

